AÑA 10

3

MAART 1979

Skol & komunidat

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA SIMAR

Bij de foto:

18 MAART:
DIA DI HIMNO I BANDERA

redaktie

j. jutten, j. j. coutinho, r. r. kelly, a. vrolijk, m. winklaar, m. guda en f. booi

redaktie-adres:
paradera 82

bank:
a.b.n., banknr. v. 62583
t.n.v. "vorm"

layout en fotografie:
r. de graaff

drukker:
v.a.d.

abonnementen:
ned. antillen NAf. 12,50 per jaar
nederland NAF. 16,— per jaar
overige landen NAf. 17,— per jaar

simar

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA
zuidstraat 11, oranjestad,
p.o.b. 582, oranjestad,
tel. 4219

BESTUUR

MADONNA STEPHENS, voorzitter
CARLA KELKBOOM, sekretaris
HENK WEUSTINK, penningmeester
VERONICA PAUL, 2e sekretaris
MERCEDES VAN DER HANS-ORMAN, 2e penningmeester

sekretaresse kantoor:
mevr. f. alexander

vergaderplaats:
zuidstraat 11
tel. 4219; simar-leden die hier willen vergaderen kunnen de sleutel op het kantoor afhalen

banken:
banco barclays antiliano v-224-1
algemene bank nederland v-62503

nieuwe leden:
kunnen iedere dag opgegeven worden op het kantoor, zuidstraat 11

AÑA 10 - NO. 3
MAART 1979

skol & komunidat

sindikato di maestronan di aruba

ELEKSHON '79

Introdukshon

Dia 15 di februari nos tabatatin un entrevista simultáneo ku tur e partidonan polítiko na Aruba. Ta lastima ku nos tin ku bisa ku PPA a briya ku su ousensia, mientras ku nos a manda un invitashon pa tur e partidonan sufisientemente delantá. Na final asta nan a pidi nos pa postponé e entrevista komo ku nan no por a "make" e mas pa e fecha stipulá. Pa nos esaki naturalmente tabata imposibel, ya ku e otro partidonan ya a notifiká nos kaba ku nan lo ta presente riba e dia aki. Talves esaki por ta reflehá tambe kon e organisashon ta den PPA aktualmente . . . Riba e anochi aki tabata presente pa:

AVP:
sr. A. Engelbrecht
sr. A. Coronel
sra. E. van der Hanst

MEP:
sr. B. Croes
sr. F. Flanegin
sr. J. van der Kuyp

RUBA:
sr. G. Trinidad
sr. R. Frank

Nos lo trese e entrevista aki den dos parti di kual e prome parti aki ta kubri prinsipalmente: Vishon di e partidonan polítiko riba diferente problemanan den nos enseñansa. P.e. E idioma, bilenguismo i multilenguismo, e skol di Ayo, e MAVO di Savaneta, e houding di e maestro di skol, etc.
E di dos parti lo sali den e proksimo numero.

Problemanan den enseñansa

PREGUNTA SKOL I KOM.:
Kiko boso ta haya ku ta e problemanan den enseñansa. Miho bisa, kiko ta e problemanan awor aki den enseñansa?

AVP

Sr. Engelbrecht: Problema den edukashon, algun di nan ta: Papiamento ku mester wordu introdusi na enseñansa basiko. Un kos ku mester a wordu hasí hopi tempo kaba. Awor aki poko-poko bo por bisa ku e ortografia a bin kla. Nos di parti di AVP no ta kompletamente di akuerdo kuné, e "didaktische" parti di dje no a wordu kompletá segun nos, pa siña e muchanan di promé i di dos klas di lagere school Papiamento manera e ta awor aki.

Nos tin den e henter opzet di nos enseñansa, si nos kuminsa ku Middelbare Technische School, HAVO/VWO, Lagere Technische School, APA, Lerarenopleiding, ku poko-poko nos maatschappij ta "raakt verzadigd" den sierto estudionan, beroepnan. Nos tin masha miedo ku sierto momento nos tin un desempleo den e sektornan aki.
Nos ta kere ku nos enseñansa mester wordu kambiá na un sistema asina ku e lo responde mas na e "behoefte" ku tin ku aktual te kaso.

Sr. Coronel: Bo no mester tira problema di enseñansa ariba partido. E problema di enseñansa bo mester tiré en general. Esta e mayor i e muchanan. E mayornan, e edukadornan, ta henter e pueblo mester por bin na un solushon. E grito ku nos ta tende tur ora bai ku ta e idioma for di basta tempo, mi tin komo 20 aña ta traha, mi ta mira ku ta e idioma ta e opstakulo di mas grandi.

ELEKSHON '79

Un ENTREVISTA SIMULTANEO ku e partidonan politiko di Aruba: MEP, RUBA i AVP. PPA no a show-up

Den mi konsepto, miho laga nos kuminsa "as soon as possible" komo un eksperimento ku e prome dos klasnan basiko na Papiamento, i ora yega derde klas e idioma stranhero, laga nos yamele, banda di dje. E problema aki no ta di partido so pero di henter e pueblo.

RUBA

Sr. Trinidad: E problema den nos enseñansa ta, ku nos ta den un impase. Mi no ke papia di e problemanan spesifiko ya ku tempo ta korto, mi ke bisa ku mester bini un restrukturashon total pa adaptá nos enseñansa na e nesesidat di mentalidat di nos komunidat, i mi no ta mira e restrukturashon aki posibel apesar di e komishon ku e Ministro di Enseñansa a instalá awor aki.

Mi no ta mire posibel promé ku nos sa kiko lo ta e futuro estatal di e islanan di Antias, den e kaso di Aruba, kiko lo ta e forma di koperashon ku Aruba lo tin ku e otro islanan.

Ora tin klaridat den esei, e ora nos lo pone man na obra pa nos restrukturá nos enseñansa kaminda nos por koperá tambe riba tereno di enseñansa ku e otro islanan.

Sr. Frank: Desde di e introdukshon di e Mamoetwet, a bin un sistema ku no ta kuadra ku nos mentalidat, anke ku mi tin ku bisa ku e lei prome no tabata di e bon ei, pero tog a produsí poko hende basta bon aki bandanan.

Di dos mi ta kere ku e muchanan més tin hopi dibertishon, mucho fiesta kasi tur weekend. Antes ta dos bes pa aña nan ta bai un bruid. Eseinan só tabata tin pa distraí. Awendia henter weekend tin fiesta, i dor di esei kada mucha ta invita otro. Enseñansa ta bai atras den e situashon aki.

E opleiding segun mi tambe, si bo komparé ku e opleiding di antes tambe a bai atras. Esaki ta un problema ku mester wordu mehorá dor di bin ku otro sorto di opleiding, entrenamento den e sistema.

Di parti di e Onderwijzend Personeel i di Simar tambe, mi ta kere ku nan tin hopi aña ta filosofiando, ta papiando, pero ku esei tambe mi no ta kere ku filosofiá tanto aña bo ta traha na mehorashon di enseñansa, mi ta kere ku a bin berdaderamente e ora pa pone man na obra pa traha. I ku kada maestro ku wordu entrená aki na Aruba mester por bai a lo menos un aña den eksterior p'asina siña domina kualkier lenga ku den futuro lo bira e voertaal.

MEP

Sr. Croes: Problema den edukashon ta e konflikto konstitushonal ku ta eksisti entre Gobierno Sentral, e sistema sentral i e pueblo di Aruba. E faktornan riba tereno sosial; bilinguismo — ku ta keda un problema — ademas un idealismo ku ya no ta eksisti den ramo edukashonal manera e tabata antes.

E ultimo ku a ensera esaki ta e lei edukashonal ku a bin di parti di gobierno sentral. Nos no ta propaga pa bin un motivashon di alumno i leerkrachten aserka, nos no ta propaga desobedensia na gobierno sentral, sino nos ta propaga obedensia na e deseo di pueblo di Aruba, ariba tereno konstitushonal. Ku esei nos ta resolve e problema edukashonal.

Sr. v|d Kuyp: Di akuerdo ku Betico Croes mi ta pone un otro manera, mi ta kere ku enseñansa mester ta den man di gobierno sentral of gobierno insular. Manera ku e ta awor aki e ta "onoverzichtelijk" i e no ta "effektief" ni "efficient".

Mi ta kere ku e mester bai den man di gobierno insular no solamente pa independensia di Aruba, pero tambe pasobra tur partido i tur gobierno ku ta manda ta "eens" ku ta wordu desentralisa. Enseñansa ta parti di bo "sosiaal-ekonomische planning".

Bo no por pone "sosiaal-ekonomische planning" den "desentralisatie" i den man di eilandgebied, anto "onderwijs" apart den man di gobierno sentral. E ta parti di bo "sosiaal-ekonomische planning", i ya ku tur partido ta "eens" ku esei ta den man di gobierno insular siertamente mester bai den man di gobierno insular.

Sr. Flanegin: E problema aki na Aruba den enseñansa ta un problema di kompleho. Mayoria parti nan ta tira kulpa riba e idioma, pero mi no ta kere ku esaki ta e kulpa kompleto; e ta ún di nan pero e no ta kompleto.

Por ehemplo e aktitut di nos maestronan a kambia hopi, aktualmente nan ta menos motivá. Esei mi ta kere ta un fayo ku nos por askribi na APA.

E mayornan a bira menos motivá dor di kual nan no ta paga tino riba e muchanan. Nos muchanan mes a bira menos motivá, dunando prueba mi ta kere ku ta un tarea pa Simar purba di motiva e maestronan i no bringa pa e derecho di e maestro, pero tambe mustranan ariba nan debernan komo maestro.

E sür- i frèrnan

Skol i Kom.: Pregunta pa Flanegin di MEP: Mi kier a puntra ta dikón poko motivashon di e maestronan a bin awor, e temponan aya ta tin mas motivashon? Mi ta kere ku ta pa motibo di parti di gobierno. Mi no ta menshona gobierno sentral of gobierno insular pero pa parti di gobierno ku nan no ta haya koperashon ora ku nan tin intenshon di hasi algun kambio i gobierno no ta kopera ku nan.

Sr. Flanegin (MEP): Motivashon: Mi no ta kere ku ta debí na falta di koperashon di gobierno, pero simpelmente pa "stoot af" e kulpa riba gobierno direkto.

Antes nos enseñansa tabata wordu duna dor di surnan i frernan kendenan tabata konsidera e trabao aki komo un "roeping". Dor di kual nan tabata sinti nan mes mas motiva, i dor di esei tambe nan ta menos materialista. Aktualmente mayoria di e muchanan ku ta bai siña pa maestro di skol ta konsidera e trabao aki no komo un roeping mas, pero komo un bon djop, unda nan ta gana un bon salario, un bon futuro, kaminda nan no ta "geef" nan mes kompletamente pa e trabaonan, nan ta djis miré komo un djop fasil. Mi ta kere ku Simar tin poko falta. Simar ta bringando solamente pa e derechonan. *Derecho, derecho, derecho, derecho* di e maestronan, i dor di esei nan ta haya un aktitut di materialismo.

Ta un tarea di Simar no solamente pa bringa pa derechonan, pero tambe mustra e maestronan riba nan debernan. P.e. Hopi biaha maestronan ta kana yega lat of nan ta kana *slenter* drenta kura di skol un minut promé ku bel bati. Simar mester mustra e maestronan, su miembronan ku no solamente tin derecho, pero tambe tin deber.

Otro punto ku ta hasi e motivashon menos ta e sistema di e "kontraktanten" ku ta yega djis pa 2—3 aña. Nan ta konsideré komo un vakansi den tropiko, despues nan ta bai bek atrobe. E ehemplo duna na esnan ku ta keda

akinan ta hasi nan bira menos motiva. E maestronan ku ta keda aki tambe ta tuma e ehemplo ku bo mester traha, pero aña ta pasa i asina nan ta tuma e aktitut di "Laat de boel maar waaien".

Bringa pa plaka

Redakshon: Sr. Flanegin ta bisa ku Simar a bringa hopi pa derechonan ultimo añanan. Mi ta kere ku ultimo añanan Simar a bringa pa partisipashon, nos ta tin un kongreso den kual nos a tuma 28 resolushon: abolí keda sinta, P.D.B., Taalbureau, Beursalen, opleidingsinstituut, vakliteratuur, leerplicht. Nos pregunta ta kiko sr. Flanegin kier men ku Simar ta bringa solamente pa derechonan di su miembro? Ultimo tempo ta tin masha problema pa haya partisipashon di sindikato den e komishon di ortografia. Tambe e asunto di partisipashon na aña '75. Mi kier sa ku esei tambe Sr. Flanegin ta pretende ku ta bringa pa plaka.

Sr. Flanegin (MEP): Boso a tuma 28 resolushon, di kual mi ta kere ku koperashon di gobierno sierto di nan a wordu ehekuta. (??? red.).

Den pasado i awor aki lokual ku Simar ta bringando mas tanto of lokual ta wordu publika mas tanto ta derechonan di maestronan, nan salarionan, nan indexering ets. ets. Riba motivashon, nan aktitut, nan houding, mi no ta mira ningun kambio ku Simar ta bringa pe.

Frankamente bisá tokante e welga e kaso di inspraak mi ta mirele kompletamente komo algo politiko. E tabata un issue politiko, kual Simar kier a bringa. Despues ku un otro gobierno a sinta, Simar no a sigi bringa pa inspraak. Mi no ta mira kambio den Simar su houding. Mi no ta mira kambio den aktitut di e maestronan. Mi no ta mira ningun kambio den e beleid di Simar.

Redakshon: Mi kier a kontesta e pregunta ei di kaso di inspraak ku e ta un kaso politiko. Mi ta kere ku Sr. Flanegin ta gravemente ekiboka. E no a haya e ultimo informashonnan di e sindikato, pasobra siman pasa nos a haya un telegram di ministro di enseñansa pa invita e sindikato pa papia tokante lokual nan a logra na aña '75 despues di e welga. Nos tabata un kaso politiko, pero nan a bringa enberdat pa nan derecho.

Sr. Croes (MEP): Ami ta desea di sigi riba lokual Sr. Flanegin a trese padilanti ora ta trata di motivashon.

Flanegin a trese un aspekto kaminda ta tarea di Simar pa bringa tanto e material komo esperitual. Ami ta trese padilanti e konflikto konstutushonal entre e sistema di gobierno sentral i e pueblo di Aruba. Si nos mira p.e. ku tin un ortografia aksepta pa e parlamento di nos pueblo si nos mira ku e himno i bandera a wordu aprobá pa nos legislativo, i si nos mira tambe ku e legislativo, gobierno di Aruba, a organisa e referendum i mayoria di e pueblo a ekspresa su mes pa independensia, nos ta konsidera ku un di e motibonan primordial ku ta eksisti den e sistema edukashonal ta, ku ta tin un krisis di outoridat.

E yiunan ta haya sierto ideologia pa nan biba ku ne. Nan ta bai skol nan ta tende di ortografia, nan ta tende di himno i bandera, nan ta tende di independensia, mientras hopi maestronan di skol, naturalmente nos no kier tuma nan na malo, pero hopi di nan ta kere ku nos ta kai bou di gobierno sentral tambe. E wetgeving di onderwijs ta kai bou di gobierno sentral, i ta pesei mi ta enfatisá e konflikto konstitushonal.

Si Flanegin ta tiré riba e idealismo, ami lo kier a tiré riba e motivashon di e maestronan pa nan biba ku e realidat politiko.

E pueblo di Aruba kier su independensia, e tin sierto asuntonan kaba den preparashon, e muchanan di kas nan ta haya sierto mensahe den nan edukashon.

Si e maestronan ta buska aansluiting na e nesesidatnan i e interesnan di e muchanan, meskos ku nos ta buska aansluiting ku e muchanan, dor di risibi nan den idioma Papiamento pa nan sinti nan mes na kas.

Emoshonalmente e maestronan tambe lo mester risibi nan ku e ideologia di e independensia di Aruba, respet pa nos himno i nos bandera, respet pa nos ortografia. Pues siña nan e ortografia di e pueblo di Aruba manera aproba den e legislativo di Aruba.

Trinidad (RUBA): Mi kier remarka ku e welga na '75 no tabata puramente pa asuntonan maerial. Mi tabata deputado e tempo ei i mi por **desmenti** ku tabata asina. Pasobra mi a sigi e welga di aserka; mi por bisa ku nos tambe tabata tin maestronan ta traha ku tabata tuma un aktitut di para mira kon e welga lo desaroyá, i el a kulmina den un protokol ku gobierno a firma e tempo ei ku e sindikato kaminda nan a trese e partisipashon, inspraak.

E no tabata algo material pasobra nos a disidi ku nos no ta paga e maestronan. Kier men ku nan mester a sakrifika algo material pa logra e inspraak.

Spañó? Ingles? Hulandes?

Skol i Kom.: Pregunta pa AVP: Kaminda nan ta bin ku un idioma stranhero. Ku mester bin den 2e of 3e klas. Kua ta e idioma stranhero ku boso ta pensa di usa den enseñansa?

Sra. v|d Hanst (AVP): E programa di AVP di aña pasa, naturalmente esaki lo no ta presisamente e programa di e elekshon benidero, pero si tin algun puntonan prinsipal ku nos ta keda kunele esei ta un nos ta mira ku normalmente Papiamento lo mester ta e idioma indika den nos enseñansa. Pero komo ku e ta kubri un tereno limita, semper nos lo keda dependiente di eksterior pa estudionan.

Pesei nos kier intensifika idiomanan Ingles i Spaño. Pero nos ta bisa ku nos kier mantene Hulandes tambe pa e otro idiomanan.

Pakiko? Pasobra e idioma Hulandes tin e mehor adaptashon riba nos struktura den su totalidat. Nos di AVP ku ta boga pa lasonan mas estrecho ku Hulanda, nos ta mira e Hulandes un idioma prinsipal ku e muchanan tambe mester sa. Pasobra e sistema i e leinan ta Hulandes aktualmente.

Sr. Engelbrecht(AVP): No esei so, pero nos kier kuminsa ku Papiamento den e promé dos klasnan basiko, despues nan ta sigi ku Hulandes.

Komo ku 300 aña nos ta mara na Hulanda, henter nos leinan ta mara riba e sistema Hulandes, henter nos atministrashon gobermental ta mara riba e leinan Hulandes. Si ta kere pa kambié kompletamente pa un otro lenga sea Spaño of Ingles, esaki lo trese un kambio radikal den tur e sistema ku ta eksisti awor aki. Tambe den e sistema hurídiko. Nos nivel di enseñansa kompara ku e regio ta riba un nivel hopi mas halto. Nos kier mantené asina.

Skol i Kom.: Pregunta pa RUBA: "Simar ta filosofia i papia pero pa añanan largo no a wordu hasi nada". Mi ke puntra si por wordu hasi algo si di parti di gobierno NO ta haya koperashon.

Sr. Frank (RUBA): Simar i su miembronan ta filosofia. Den a kaso aki mi kier aklaria. Ta konosi ku Simar ta gusta kritika kualkier gobierno riba e maneho di enseñansa aki na Aruba i Antias. Sea ta e diputado ta haya karta of e ministro di enseñansa. Si algo bai malo semper ta un diputado of ta un ministro ta hasiele. Pesei mi ta kere ku Simar mester bini ku un punto mas den nan programa di vakbond laganan hasi kritika riba nan mes miembronan, ya kisas tambe debi na e echo ku no tin e idealismo manera ku ta tin antes. Esei mi kier a bisa di filosofia.

Mi ta papia hopi di renobashon pero ora yega e momento pa hasi algo, mi no ta kere ku te awor aki Simar berdaderamente a duna algo ku por a solushona e problema di enseñansa aki na Aruba.

En kuanto kual lenga lo ta preferible pa den futuro skohe komo voertaal: Ingles. Pa mi Ingles ta e lenga ku mester wordu usa komo voertaal pasobra e tin hopi ventaha riba Spaño den e kaso aki. Pasobra komo ku Antias i Aruba semper ta un handelcentrum mi ta kere dor di usa ingles nos ta sirbi komo bumper entre e kontinente di Oropa i Nort-Amerika.

Mi no ta kere ku Spaño lo ta e lenga adekuado pa sera e dos kontinente aki. Anke ku Spaño tambe mester wordu siña na skol komo un segundo voertaal, i asina hasi nos muchanan bilengual.

Ta konosi ku aki na Aruba e poblashon tin hopi mas inteligensia pa adapta su mes na un lenga i na kualkier otro estudio en partikular. Pesei mi ta kere ku Ingles den e kaso aki mester ta e lenguage vehikulo ora ku yega na un propio sistema di enseñansa aki na Aruba.

Idioma: bi-lengual versus multi-lengual

Sr. Engelbreacht (AVP): Lokual ku Betico Croes a bisa ku nos enseñansa ta move bilinguista, dus tweetalig, nos komunidat no ta tweetalig e ta multi-linguista. Pa Rudy Frank di RUBA: Ta di kon e por a bisa ku RUBA ta pro invoering Ingles komo lenga ofisial di skol? Riba kual base e ta bini ku esaki?

Coronel (AVP): Segun mi Sr. Frank ta bisa ku nos muchanan ta bilengual. Esaki no ta korekto, nos ta multi-lengual kaba. Tempo ku nos a kaba nos MULO, nos por a ekspresa nos mes zowel na Spaño, Fransés, Inglés i Hulandés.

Sr. Frank (RUBA): Anke ku mi ta prefera di duna Ingles preferensia komo voertaal den futuro, mi a splika kaba komo ku nos ta un handelcentrum di antaño kaba na Antias, ta lohiko ku nos tin ku sigi mantene e idioma aki pasobra nos tin e ventaha kunele. Laga nos bisa si nos tuma Spaño komo voertaal na skol. Mi ta kere ku Spaño lo ta e idioma di komunikashon entre Sur-Amerika kaminda bo tin un arsenal di komersio ku ta hasiendo komersio ku Amerika of Oropa. Dor di juist tuma e idioma aki over, nos por ser un sorto di medio di komunikashon pa e kontinente di Sur-Amerikano ku e paisnan Oropeo i pais-

nan Amerikano.
Naturalmente pa siña Spaño despues komo 2e voertaal tambe tin ventaha komo ku nos tin hopi komunikashon ku e paisnan Sur-Amerika.
A wordu bisá ku nos ta multi-lengual kaba. Esaki mi no ta kere pasobra bo ta multi-lengual ora bo ta domina masha hopi lenga mes. Mi ta kere ku nos por ekspresá nos nesesidatnan den sierto idiomanan. Pero nos no a siña domina ningun lenga. Mi ta kere ku nos mester bai over pa siña domina berdaderamente kualkier voertaal sea ku ta Ingles of Spaño. Pero siña dominé manera debe ser. Nos no ta multi-lengual; nos a siña ekspresá nos mes den varios lenga, pero esaki ta pa yuda nos mes.

Sr. Trinidad: Pregunta pa sra. v|d Hanst di AVP: El a menshona 4 idioma, Papiamento, Ingles, Hulandes i Spaño. Mi no ta komprende kon e kier bai introdusi tur e 4 idiomanan aki den basis-onderwijs. Mi por a komprendele malo, pero si ta e intenshon pa introdusi tur 4, kuanto ora di skol e kier duna e muchanan e ora ei?

Sr. Croes (MEP): Mi kier bisa serka ku nos si ta haya ku mester bin un estudio profundo. Pasobra e materia aki ta kompleho enkuanto di idioma. Nos si ta di opinion ku ta papia di multi-linguismo i a base di dienstverlening nos movimiento ekonomiko ku ta basá riba dje. Ademas nos geografia, e faktor didaktiko i e faktor kultural. Pues nos tin e tendensia di bisa ku despues di Hulandes lo mester wordu remplasa pa tanto Ingles komo Spaño banda di Papiamento pa nos mantene e balor kultural.
Nos no ta weita Papiamento den e klasnan avansá na e momento aki komo un idioma desaroya pa nos edukashon. Sinembargo nos kier un estudio profundo riba dje.
Ora ku sr. Frank a papia di multi-linguismo, el a bisa ku nos no ta multi-linguista pasobra nos pueblo no ta dominé. Mi kier puntré kiko e kier men e dominio aktivo of pasivo?
Nos si ta papia di multi-linguismo pasobra praktikamente anke no aktivamente nos pueblo ta domina varios idioma.
Nos ta weita e Papiamento manera e sistema ku ta bai awor. Papiamento den e promé klasnan i despues laga e Papiamento bai komo vak, i Hulandes komo voertaal por lo pronto, promé ku nos stap over enbista di independensia. Mi ta verwijs na loke mi a kaba di bisa.

Sra. v|d Hanst (AVP): Laga mi ripiti lokual mi a bisa awor ei. Por ta no a wordu skuchá bon.
Ma bisa ku normalmente e Papiamento lo mester ta e idioma indika pa nos enseñansa. Pero nos Papiamento tin un sierto limite. Despues di 2e klas lagere school lo tin un idioma Hulandes, ku ta sigi hunto ku e Papiamento i bo ta sigi den 5e - 6e lagere school, bo ta kuminsa kaba ku Spaño i Ingles, i ora bo yega voortgezet onderwijs bo ta haya tur 3 komo vak. No Hulandes só komo hoofdvak.

Sr. Frank (RUBA): Bou di multi-lengual mi ta komprende lo sigiente: Bo mester domina no 2 idioma pero mas ku 3 - 4 idioma. Antes tabata asina ku na MULO nos tabata haya Hulandes, Ingles, Frances, Spaño i asta Aleman; 5 idioma bo ta siña den kurso di 4 aña for di 7 te ku 10 klas.
Te awor aki mi no ta bisa ku mi ta domina Franses, pasobra mi no ta papiele mas. E uniko idioma ku nos ta praktika akinan ta Hulandes, Spaño, Ingles, Aleman i Franses a kai kompletamente afó. Pesei mi no ta papia di multi-lengual mas. Nos ta domina kisas 2 idioma, pero nada mas ku esei. Awor aki nos ta domina Hulandes mas miho ku Ingles pasobra Hulandes a bira e voertaal na skol; les ta wordu duná den djelé. Ta pesei nos a siña dominá Hulandes mas miho ku Ingles of Spaño.
Si enkaso den futuro lo wordu introdusi voertaal Ingles of Spaño, si ta Ingles anto den a kaso ei kada maestro di skol ku wordu entrená, mandanan a lo menos 2 aña den eksterior, kaminda nan ta siña domina Ingles i despues pasele over pa e muchanan. Si enkaso ta Spañó e mesun storia atrobe. Sea 2 aña na Sur-Amerika of Spaña p'asina domina e idioma kompletamente p'asina pasele over na un manera mas adekuado pa e muchanan.

Sr. Trinidad (RUBA): Mi kier a trese padilanti despues di skucha tur e diskushonnan tokante e punto di idioma, ku nos mester ta realistiko. Mi a tende di parti di AVP nan komentario, ku nos tin lasonan di 300 aña ku Hulanda.
Si nos kier mira tras riba 300 aña di lasonan kolonial nos ta duna importansia na Hulandes. Si nos kier wak futuro nos mester deskartá Hulandes anke nos sistemanan ta basá tanto atministrativo, komo huridiko riba idioma Hulandes. Nos tin ku laga esaki un banda, nos mester kuminsa praktika lokual siensia a demostra nos, ku nos mester risibi e muchanan na skol den nan lenga ku nan ta papia na kas, esta Papiamento. Despues nos mester, den esei mi ta di akuerdo ku sr. Croes, hasi un estudio profundo riba Inglés of Spañó, kaminda nos ta bisa Inglés of Spaño of tur dos. Of si nos skohe Inglés, Spañó mester bira segundo. Si nos skohe Spañó, Ingles mester bira segundo. Si bo ta sinti ku ora bo bira un pais independiente, bo ke tin un koperashon asina estrecho ku e kontinente Sur-Amerikano, ta kombiní bo pa skohe Spañó.
Alkontrario, bo ta bisa komo pais independiente mi kier stoot mi mes af un tiki for di kontinente pa mi por mantene mi independensia mas miho, preserve, anto mi ta kies pa Inglés, e ta kombini bo i e ta yuda bo pa stoot bo mes af. E peligro pa wordu opgeslokt ta menos. Ta depende di ki filosofia bo ta sali, kual di dos bo ta pone dilanti.
Nos no por tuma desishon awor aki. Mi ta kere ku nos mester studié i mira kiko nos ke pa futuro.

Ortografia

Sr. Frank (RUBA): Mi kier hasi algun remarka tokante ortografía. Mi ta kere ku una bes algo wordu aproba den Raad ta deber di kada un aki nan Aruba pa tene kuenta ku esei i neem e totalmente over.
Den e kaso aki un ortografía a wordu presenta den raad i el a wordu aproba unanimamente. Mi ta kere ku ta deber di kada skol aki na Aruba traha ku e ortografia aki. Pero sí mi tin ku remarka ku anke ku e ortografia a wordu aksepta unanimamente dor di Raad, tog tabatatin hopi sugerensia hasi di miembro di Raad pa trese kambio den e ortografía aki. Tabatatin regla poni ku no tabata asina bon, asta a wordu atmiti ku nan tabata fout. Bestuurscollege a bai over i a print un ortografía manera sec, manera el a wordu entrega na Raad, enbes di a trese e kambionan proponí dor di Raad den e kaso aki.
Mi kier haya kontesta di e deputado, pakiko e kambionan proponí dor di Raad no a wordu tresi den e ortografía. (E tempo ei v/d Kuyp no tabata diputado di enseñansa ainda, red.).

Sr. Croes (MEP): Mi kier a kontesta sr. Frank riba e pregunta de lo sigiente. E tempo ei berdaderamente hopi sugerensia a wordu hasi, pa trese kambio den e ortografía. Sinembargo nos a haya e tempo ei e kambionan ku a wordu sugerí, hopi a wordu hasi, pero e demas kambionan a bai mucho den e direkshon di un ortografía fonologiko. I mi kier puntra señor Frank komo ku un di nan persona deskundige riba e tereno di ortografía, sr. Julio Maduro, ku sr. Julio Maduro ta kompletamento di akuerdo, i tambe si sr. Watty Vos, ta kompletamente di akuerdo ku e ortografía aki, anto si awe RUBA a kambia di opinion ariba e ortografía? Tambe mi kier tende di AVP pasobra mi a tende di nan ku e ortografía no ta adapta na e nesesidatnan o e aspektonan didaktiko di e muchanan.

AVP: Loke nos ta kere ku tur ortografía por wordu revisa i nos ta di opinion ku e ortografía di e Papiamento aki mester bai den man di expertonan, linguistika i didaktiko pa berdaderamente bin ku e kambionan nesesario pa nos enseñansa.

E skol di Ayo i MAVO Savaneta

Skol i Kom.: Un pregunta pa tur partidonan: bosonan ta haja ku e skol di Ayo ta nesesario? I mi ta sugeri pa e diputado kontesta promé. (zie ook pag. 10).

MEP

Sr. Croes: MEP ta kompletamente di akuerdo ku un skol mester bin na Ayo. Desde hopi aña kaba e studionan ta wordu hasi i **berdaderamente a resultá ku pa un lagere school kompleto so no tin sufisiente alumno den tal distrikto(!)** despues a bini ku e idea konsiderando e situashon den Ayo ku no tin luga di rekreashon, no tin buurtsentrum, no tin movimientonan sosial ariba tereno sosial, gobierno di Aruba a disidi di jega na un kombinashon di un kleuterschool, of klasnan di kleuterschool anto tres klasnan prome klasnan di lagere school unda ku e mucha nan chikitu no tin nodi di kana leu, naturalmente nos ta tene kuente tambe ku e defisiensia den e "openbaar vervoer" na e momento aki i na mesun momento trese por ehemplo "overdekte eh eeh, speelplaatsen". Ta nifika: fasilidatnan adisional pa e skol aki no solamente lo por wordu jama un lagere school di Ayo, si no un kompleho unda e kleuteronderwijs i e prome klasnan di lager onderwijs por wordu inkorporá konhuntamente ku un karakter di un buurtsentrum. Manera ta konosi tin un "stichting" lantando na Ayo na e momento aki ku ta haja koperashon di gobierno pa no solamente administra e skol aki pero pa perkura tambe pa e wordu usá di akuerdo ku un karakter sosial i rekreashonal. Pues MEP ta pará kompletamente tras di e projekto di skol eh, sentro rekreashonal di Ayo. Nos no por jamé un skol simplemente e ta bai bira un skol i na mesun momento sentro rekreashonal. I fuera di esei por wordu duna kursonan adisional den oranan di anochi dor di kual nos por juda e parti di e pueblo aki ku ta den hopi nesesidat i ku a wordu priminti den hopi oka-

shon den pasado, pues na e momento aki gobierno aktual ku ta wordu sosteni pa MEP ta haja nesesario pa realisa tal projekto.

RUBA

Trinidad: Di parti di RUBA nos ta pro, no solamente skol di Ayo, pero tur skol kaminda ku wordu **probá** ku tin nesesidat di bin un skol. Awor nos sa ku e skol di Ayo ta un skol ku ta wordu priminti masha hopi tempo mes i awor nos por ripara ku si mi bai tras e ultimo "statement" ku señor Betico Croes a kaba duna, no ta bin un skol na Ayo, pero ta bin un sentro di rekreashon na Ayo ku por wordu usa komo skol tambe. Esei m'a komprонde di dje. Mi sa ku anteriormente, tanto di parti di departamento di enseñansa di gobierno sentral i tanto di parti di departamento di enseñansa di e propio gobierno insular a wordu demonstra ku e kantidat di alumnonan i e situashon na skolnan no ta hustifika un skol na Ayo. Nos por a mira algun tempo pasá ku un pader ku ta traha den parochianan aki a duna su opinion i ultimamente nos ta hanja ku e propio hendenan ku ta traha na tur e skolnan den besindario a hasi un onderzoek i nan a duna nan opinion. Nos no ta kontra un skol pa Ayo, pero nos ta kere ku na e momento aki ta tarea di gobierno pa rondia si berdaderamente ta nesesario pa bin un skol na Ayo i den e artikulo ku nos por a lesa di maestronan di diferente skol, nan admiti ku mester bin un sentro di rekreashon pero ku bo no por pone un skol pa usa komo sentro di rekreashon. Si mester di un sentro di rekreashon bo ta bin ku un sentro di rekreashon, i si tin mester di un skol bo mester di alumno pa hink'aden i bo tin ku wak kiko ta pasando ku otro skolnan ront di dje. Nos no por sera wowo pa situashon manera e ta i mi ta kere ku gobierno mester hasi poko mas investigashon prome ku bai na desishon final, kiko nan ta hasi presis.

R. Frank: Mi ta kompletamente di akuerdo ku mi kolega Guillermo a bisa i mi kier agrega serka ku lo tawata prudente pa e gobierno aki en berdat investigá e kaso profundamente en bista ku un presupuesto ku probablemente lo tin un defisit di NAf 40 million di aña benidero. Mi kier a puntra tambe si no tin konflikto di interés entre hoofd der school i presidente di buurtsentrum. I si lo bira un tweemansschool, driemansschool of un viermansschool.

AVP

A. Engelbrecht: Di parti di AVP nos por bisa tambe ku nos ta pro kualkier skol ku wordu traha aki na Aruba, si berdat ta na bienestar di nos hendenan. Nos ta kere ku e gobierno aktual mester berdat bai investigá si ta nesesario planta un skol na Ayo, sabiendo ku den artikulo ku a sali den Amigo ku den e sinku skolnan ku ta na Santa Cruz i Paradera tin mas ku 13 klasnan bashi di kua por forma un grote lagere school. Nos ta kontentu di tende ku intenshon no ta direktamente pa e skol pero usabel komo buurtsentrum. Nos ta pro buurtsentrum den kada distrikto di Aruba unda ta nesesario. Pasobra nos ta kere aki na Aruba ta falta di hopi rekreashon pa nos hubentut i nos hendenan en general.

Konsuma exorbitaneamente alto di alkohol Ayo?

Skol i Kom.: Señor Betico Croes ta bisa desde aña a wordu hasi e studio, awor nos kier puntra: ken a hasi e studio. E ta remarká tambe ta bisa e muchanan tin ku kana leu. Esei ta un difisiensia ku tin den e transporte pa hiba muchanan skol. Pero mi kier puntré tambe si un ta berdat ku e diputadanan mes a bisa ku lo regla e transporte i si e no ta haya e transporte ta mas barata ku e trahamento di un skol. Tambe nos kier sa ku si ta un toeval ku ta net awor akinan ku ta promé ku kampaña e ta bin ku algo asina aki pa traha skol pa Ayo i ku ta algo ku MEP a priminti e lidernan di bario di Ayo. Tambe un otro pregunta relashona ku e skol ey: dikon awor atrobe ku ta dilanti elekshon ta bin ku e punto di e mavoskol na Savaneta. Mientras ku e hoofdnan di Savaneta ta bisa ku ta kasi imposibel pa realisá esei pasobra ta bin hopi konflikto entre e trabao di skolnan na San Nicolas i pa pone un skol asina aki ku ta eigenlijk un pida i despues tog e muchanan lo tin ku bai San Nicolas pa sigi e resto di e MAVO.

B. Croes: E studio a wordu hasi tanto dor di schoolbestuur komo departamento di enseñansa insular unda a wordu, a base di sifras, tení kuenta ku e akres of no di e "schoolgaande jeugd" i na mesun momento nos departamento di asuntonan sosial a hasi un estudio di asunto sosial den e pueblo di Ayo. Di unda a wordu tresí padilanti ku si tin un pueblo ku ta karesé di tur, tur fasilidatnan rekreashonal i ku te hasta unda ta wordu probá ku tin un kunsumo exorbitantemente alto di alkohol — esaki ta generalmente na Aruba, pero na sierto lugarnan mas ku otro — anto ta sumamente nesesario pa jega na algo, un sentro den Ayo. E ora ey antes tabatatin intenshon pa traha un skol, despues a disidi pa no un lagere school si no un kombinashon di tres klas di lagere school ku tres klas di kleuterschool i despues a trese ultimo kambio pa hasi un sentro rekreashonal aserka ku por wordu hasi uso di djé pues pa hopi otro asuntonan ariba tereno sosial.
Openbaar vervoer na e momento aki e hendenan di Hulanda ta biniendo Aruba, e ta den su fase di finalisashon. Pero nos mester weita e openbaar vervoer aki tog los di e situashon na Ayo. Nos ta haya ku na Ayo e situashon ta asina alarmante ku ta hustifika e kompleho aki ku ta bai wordu trahá. I no na lidernan di bario a wordu primintí e skol aki si no na e pueblo di Ayo a wordu priminti un sentro asina pero no na base politiko partidario. A base politiko teniendo na kuenta interes general.

J. v|d Kuyp: Riba e skol di MAVO na Savaneta mi kier bisa esaki: e motibo pakiko e skol aki no a kuminsa aña pasá tabata pasobra onderwijskundig nos tabatin tur kos, kier men e lessenaar, stul, tur asunto ku bo mester tin pa un skol asina, pero pa motibo tekniko mester a bin un verbouwing. DOW ku tin hopi trabow, no por a alkansá e verbouwing na tempo i nos mester a posponí pa un aña. Ma kaba di reuní ku SKOA nos a jega na konklushon ku e aña aki sigur-sigur e skol di MAVO na Savaneta ta bai kuminsa. SKOA ta kompletamente di akuerdo, i e hefe di e skol na Heilig Hart College na Savaneta, sra. Schwengle tabata presente tur biaha i ela bisa nos ku e ta duna nos su ful koperashon. I mi no ta kere ku tin ningun problema ku e MAVO na Savaneta, e pueblo di Savaneta kier é i e ta kompletamente meskos ku e skol di Ayo. Mi kier anunsiá ku mi a papia ku SKOA tambe pa un MAVO na Noord i tambe SKOA bai kompletamente di akuerdo pa investigá e posibilidat i a bai en prinsipio di akuerdo. Asta nan a bisa mi ku pa e MAVO na Noord no mester un enkete, nan ta dispuesto pa kuminsa un MAVO/ETAO pa Noord mesora.

A. Engelbrecht: Atrobe AVP ta bisa si berdaderamente ta mustra e nesesidat pa pone un MAVO na Savaneta nos ta kontentu di tende esaki. Pero nos sa ku aña pasá na e skolnan na San Nicolas, e dos MAVOnan ku nan tin, Augustinuscollege i Filomenacollege, na sierto momento tabata asina un problema ku te hasta nan tabata pensando di "fuseer" e dos skolnan pa falta ku nan no tabatatin bastante alumno pa jena e dos skol-

nan. Esei ta tur ku ami kier a bisa di parti di AVP.

R. Frank: Señor Croes a bisa awor ei ku alkohol ta wordu kunsumi masha hopi mes na Ayo. *Betico Croes:* No, no, no, no, no. *R. Frank:* Señor a bisa? *B. Croes:* Na Aruba, anto sierto lugarnan mas ku otro . . .

R. Frank: Bon, ma tende na Ayo, i pa motibo ei mester bin un sentro di rekreashon. Awor mi tin un pregunta na MEP: En bista di e tekort di 40 miyon florin riba e presupuesto nobo, pakiko no bini ku un solo proyekto pa traha un buurtsentrum i pidi ayudo finansiero di Hulando di 75% di e gasto?

B. Croes: Mi ta kuminsa ku un korekshon ku loke sr. Frank a trese padilanti, mi a bisa kunsumo di alkohol na Aruba ta hopi halto. Esei tur hende sa segun e sifrasnan, pero tin lugar mas ku otro. Un di e lugarnan unda e sifrasnan ta hopi halto tambe ta Ayo. I tin mas lugar na Aruba. Pues no ta kuestion ku mi a bisa ku ta pueblo di Ayo só. Den tal sentido eh, mi kier a bisa eh, ku Hulanda a stop di finansiá kleuterscholen, Hulanda a stop di finansiá lagere scholen, anto pa no tarda e asunto aki mas, gobierno di Aruba a disidi pa finansié foi propio presupuesto. Ta bini tres di lagere school, kleuterschool ademas fasilidatnan ku ta wordu usá no solamente pa duna gymlessen etc., voordrachtslessen, pero pa e pueblo en general.

R. Frank: Komo ku mi no a haya e stukken tratando e skol di Ayo, mi kier a puntra sr. Croes: Kuanto mucha e eerste klas di lagere school lo kuminsa ora e school aki ta habri su porta otro aña?

B. Croes: Akaso mi tabata disponé di tur e informashonan aki na e momento lo ma duna un explikashon in extenso. Sinembargo mi ta priminti sr. Frank ku ora nos ta bai Eilandsraad of den kualkier otro okashon nos ta bai en ekstenso ariba sifras, ariba organisashon i ariba e aspekto di finansisashon di tal proyekto. Muy in prinsipal pasobra a sali tanto for di sierto miembro di klero, un pastor di Santa Cruz, ademas algun maestronan di skol di e besindario ei, kritika, pero kritika ku nos ta konsiderá no funda pa motibo ku tur e hendenan aki aparentemente ta karesé di informashon.

Skol i Kom.: Deputado ta bisa ku enkuanto di e verbouwing ku DOW mester a hasi na Savaneta e skol no por a bini aña pasa of e schooljaar aki. Pero segun mi tin entendi e verbouwing tabata ta traha un w.c.! I kiko lo para ku e kleuterschool pasó den e klasnan di e kleuterschool e MAVO lo bini, ki lo para ku e mucha di e kleuterschool?

Verbouwing di w.c.

J. v|d Kuyp: T'asina ku e verbouwing no ta solamente un w.c., ta dós w.c.! Plus un par di dak. E kleuterschool di Savaneta en berdat bo tin rason, ma lubida di menshoné, nos a aproba kompleto e finanshamento, nos ta kere nan a traha e school di Pos Chikito den 6 luna. Nos ta kere pa otro aña e kleuterschool pa Savaneta ta kla.

Skol i Kom.: September?
J. v|d Kuyp: Si.
Skol i Kom.: Dus e ta kuminsa na Ougustus?
J. v|d Kuyp: Si si si, e nieuwe schooljaar.
Skol i Kom.: Sr. Betico Croes a bisa e studio a wordu hasi pa departamento di enseñansa i schoolbestuur. Awor mi kier sa ki aña e studio a wordu hasi?

B. Croes: Desde ku mi tawata deputado di onderwijs na 1968 a wordu hasi e sugerencia na schoolbestuur pa hasi tal estudio. Promé estudio ariba e situashon pa e skol di Ayo a bini kla na 1969. E Bestuurscollege ku a sigi a stanka e projekto ei. I e tempo ei sr. Trinidad a tuma over komo diputado di edukashon.

G. Trinidad: Sr. Croes a bisa awor ei ku tempo ku a bini otro B.C. den kual ami tawata deputado e projekto aki a stanka. Esei no ta kuadra ku berdat. Tempo ma bira deputado ma hanja un projekto di lagere school kaminda e studio a mustra ku no tawata nesesidat di djé paso tawata mucho poko mucha pa bishita e skol, i ku e problema tawata un problema di transportashon, ku e tempo ei a wordu resolví dor di transportashon di mayornan ku ta paga hende pa hiba. No ta e projekto ku sr. Croes ta trata di defendé awor aki ma ha haya komo diputado. Ma haya komo diputado projekto di un lagere school na Ayo ku e tempo ei no tawata nesesario i mi ta bisa awor aki tampoko no ta nesesario. Ta pesei nan a kambié komo un projekto di multi-faseta. Un lagere school na Ayo no tawata nesesario i té ainda no ta nesesario.

R. Frank: Na '75 nos a laga atras un projekto klá pa wordu ehekutá i di kual tin hopi urgensha i hopi nesesidat. Ta trata aki di e projekto openbar zwembad na San Nicolas kaminda hubentut por hasi un bon uso. Pakiko no duna un poko mas urgensha na e zwembad; komparele ku e, eh, eh, eh, skol anex rekreatiesentrum na Ayo i na Savaneta tambe lagere school.

J. v|d Kuyp: Mi kier sigura sr. Frank ku e zwembad na San Nicolas tin nos debido atenshon. Pero un projekto mester ta bon prepará. E problema tabata ta e set-up ku e fundashon tabatatin tabata hopi karo. Nos a redusí esei segun nos kalkulashonan foi di f. 133.000 pa aña nos a redusí e kostonan di f. 66.000. Awor aki e projekto ta bek pa e ultimo revishon, anto despues e ta bin na bestuurscollege. I mi por sigurá biso ku e projekto aki ta wordu aproba i ta kla den korto tempo.

(E ta sigi den e proksimo numero)

REKAPITULANDO

Na final di e promé parti aki nos por yega kaba na sierto konklushonnan.
Tokante e idioma tur ta papiando pa papia numa. Meskos ku ora bo para dal un serbes ku un amigo i bo ta kombersá.
Loke e polítikonan a trese dilanti ta demostrá un amateurisme palpable. No solamente nan ta papia kosnan sin base sino asta nan ta pretendé den un será i habrí di wowo di duna kalifikashonnan na nos pueblo di ta bilengual of multilengual. Ariba ki estudio lenguístiko nan ta basa nan opinionnan ta un misterio.
Nos por a ripará ku gran parti di e entrevista a bai over di e asunto aki.
Un otro punto ku prinsipalmente sr. Flanegin di MEP a bin kuné, ta ku e maestronan segun su opinion no ta traha ku amor mas manera antes i ku nan "houding" lo ta negativo pa ku nan trabou. Sr. Flanegin ta papia manera ku e ta masha biew i ta papia di sur i frerenan. Esaki ta un mito nos ta kere ku hamas lo laga e mundo di enseñansa na pas.
Ta ser bisá ku e maestronan of hopi di nan no tin interes pa yega skol tempran i ku nan ta bira maestro djis pa e plaka. Ta tristo pa mira un kolega dibo ku tambe ta maestro di skol para hasi semehante insinuashonnan pa ku su propio koleganan.
Nos ta puntra nos mes si sr. Flanegin a laga hasi un kuesta bou tur e maestronan na Aruba pa e por ta tribi bisa algo ssina. Sigun nos e ta basa su mes ariba algun mal-eksperensia personal di dje i ta generalisá esaki.
Ademas no ta na ningun sindikato pa bai siña su miembronan nan debernan. Esei naturalmente ta parti di su edukashon i nos ta kere ku mester por ser sperá di personanan ku un sierto nivel di edukashon ku nan sá kiko nan debernan ta, i si en kaso esaki no ta e kaso, e kaminda indiká pa deskutí e problemanan atministrativo aki ta den e personeelsvergadering.
Tokante e amor pa traha, ta hopi frustante pa traha ku un sistema asina defisiente manera esun di nos. Ta komprendibel ku e "houding" di e maestronan despues di algun aña di ta traha ta kambia i ku nan ánimo pa traha ta baha. Si abo ku traha den enseñansa ta wordu konfrontá diariamente ku e defisiensia apsoluto di nos enseñansa i bo sa ku e gobernantenan no ta interesá pa hasi apsolutamente ningun paso pa sana e situashon aki ta komprendibel ku despues di tempo algun di nan ta bisa: wel mi tampoko no por hasi nada.
Tokante e skol di Ayo, nos por ripará klaramente aki ku e proyekto aki a bin pa gana e votonan di Ayo. E skol di Ayo a bira awo: Un basisschool di tres klas, anex un kleuterschool ku den oranan di atardi i anochi ta wordu transformá den un buurtsentrum. Tur esaki pa stop e hendenan di bebe un poko na Ayo. Tambe ta remarkabel ku niun partido tabatatin e "guts" di bisa abiertamente ku e skol aki ta inesesario, lokual e maestronan di Paradera a demostra klaramente a base di sifras. Sr. Trinidad tabata e uniko ku na final a bisa esaki. Ta bisto ku tur e partidonan tin miedo di trapa riba e dedenan di e habitantenan di Ayo i riska e perdida di votos.
Loke tambe nos a haya sa ta ku e MAVO di Savaneta (un otro proyekto inesesario) mester a warda un aña, no pa motibo ku mester a traha ún w.c. pero dós w.c.

(E ta sigi den e proksimo numero)

E STORIA di WONGCO ta sigi

Loke nos a sospecha a keda demostra di ta berdat.
Den Skol i Komunidat numero 2 a sali e artikulo di Wongco pa di dos biaha. E motibo di e di dos edishon ta ku e promé edishon a kaba asina lihe i nos a sospecha ku e Skol i Komunidat-nan a wordu kumpra pa un persona. Pues komo ku hopi hende no a haya e artikulo, pa lesa, nos a disidi di bolbe publik'e.
Grandi tabata nos sorpresa e biaha aki ora ku despues di 24 ora ku nos a entrega Skol i Komunidat na San Nicolas (Nicolas Store, Aruba Post) ya tur a wordu kumpra!
Un atardi entregando Skol i Komunidat na Pos Chikito nos a wordu aserka dor di e kabayero J., shafer di e Van A-6843, ku segun nos investigashon ta propiedat di e firma Wongco, si nos por a bende e Skol i komunidat ku el a mira den nos outo! Komo ku tabatin 4 di mas nos a ofrese esakinan. Pero nos amigo tabata kier "un 25 pa mi manda Hulanda".
Nos a insisti serka e kabayero aki pa e atmiti ku pa un sierto persona e tabata kumpra Skol i Komunidat. Enberdat el a atmiti i ku na Playa ta algun so e por a

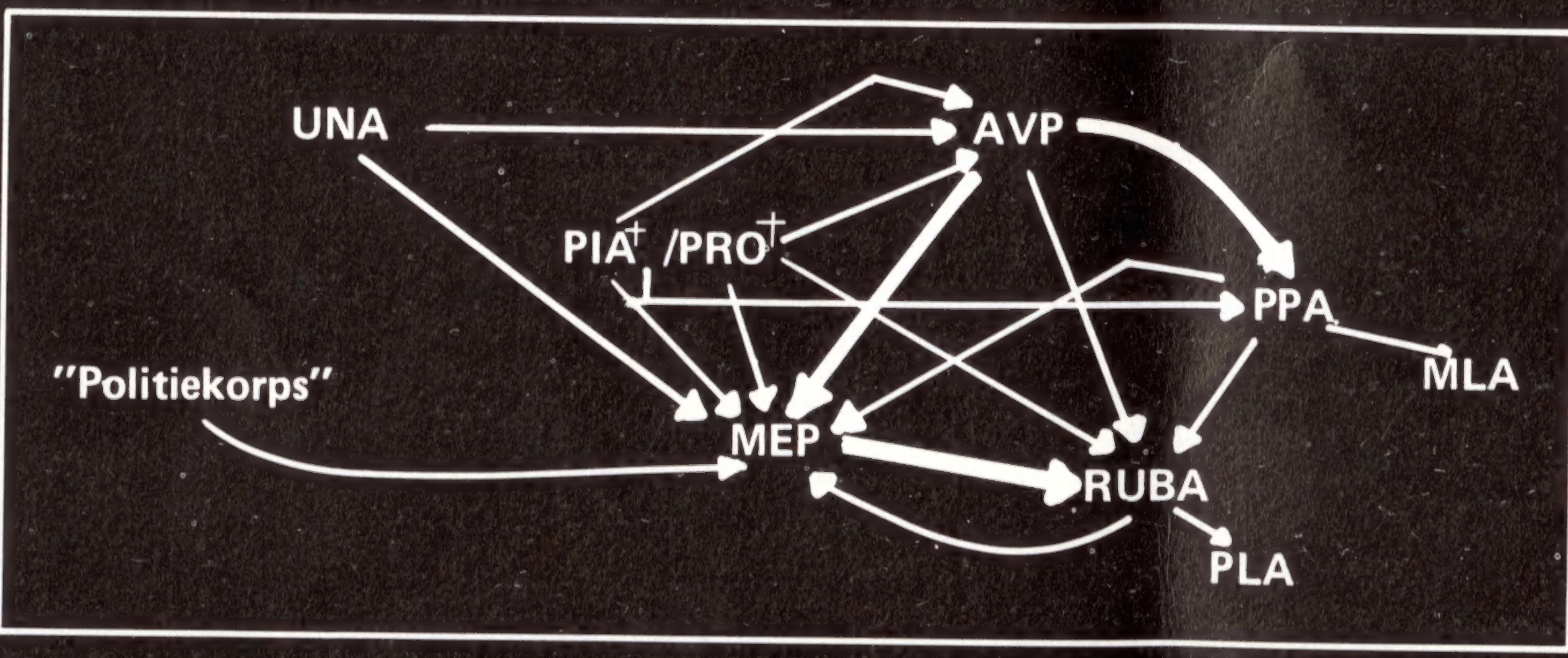
haya, pero ku na San Nicolas ta un otro persona a wordu manda pa kumpra nan pa Wong.
Despues J., ku un man yen di plaka di papel, a ofrese di kumpra 100 Skol i Komunidat. Si nos por a haya 100 pa e anochi ei nos lo a haya f. 25,— di tep.
Un kuart'i ora despues ku nos a entrega e revista, ku ta okashoná tanto temor serka sierto persona, ya J. i e representante di Wong señor B. a bin pa kumpra nan. Den e Van nos a mira un sako ku mas o menos 20 Skol i Komunidat, anke nos a pidi e bendedonan eksplesitamente pa no bende tur nan Skol i Komunidat ku un persona so.
Aki J. a bolbe rekorda nos pa entreg'e 100 Skol i Komunidat i nos lo a haya un rekompensa di f. 50,— (e suma a subi).
J. a keda insisti ku e no tabata sa kiko sr. Wong kier a hasi ku e Skol i Komunidatnan, anke dianan despues nos a haya sa ku nan tabata wordu kima.
Nos a duna J. e oferta aki pa e hiba pa sr. Wong: Nos ta laga imprimi 1000 mas ku e mesun artikulo i nos ta entrega nan di VAD pa Wongco.
Te ainda nos no a haya reakshon.
Mientras tanto sr. Wong a eksigi ku Skol i Komunidat lo publiká un rektifikashon. E rektifikashon aki a wordu formula pa sr. Lopez, e abogado di sr. Wong. Hunto ku e rektifikashon nos a risibi un Skol i Komunidat. Den e artikulo sr. Wong a subraya tur e partinan ku kua e no tabata di akuerdo.
Te hasta ela subraya parti di su mes newsletters pues su mes palabranan. Ora nos a bisa sr. Lopez ku nos lo no pone un rektifikashon ela bisa nos ku nan lo kuminsa un "Kort Geding" kontra nos. Prome ku e Skol i Kominudat aki a bai imprenta nos a tende ku lo bini un Kort Geding mas. Na Augustinus College dos maestra a papia tokante e artikulo aki durante nan les. E ora e direktiva di e skol tambe a hanja tende ku nan, esta e direktiva, pero tambe e dos maestranan konserni, lo mester duna kuenta dilanti jues.

GRAWATA

MEP OEI.
AVPPARUBA HURA!

●

"ROOTS" di polítika na Aruba:

Konklushon: Tur partido ta basá riba e mesun ideologia: Sosial-Bulakurá-ta!

E krisis finansiero di Antias no ta pa asunto ku no tin plaka. Di fuentenan bon na altura nos a haya sa ku e problema a surgi ora e papia di e florin antiano despues di independensia. Ya ku pa dekadanan kaba un kara di un reina a para riba nos florin (pero despues di independensia no ta posible pone di Juliana). Komersio entranhero no ta aksepta nos florin si no tin un kara di un dama riba dje. Esaki ta e krisis di e florin antiano!
Nos kier sugeri pa kada aña elihi un miss Antias i pone su kara a riba e florin.

Gobierno sentral a bin ku varios medida pa haya entrada pa kubri e gastonan di presupuesto. Nos kier a sugeri algun mas:
- Duna un boet na tur persona kada biaha ku e kritika e ministro di Finansa.
— Tene kolekta tur diadomingo den misa.
- Pone un bleki pa tira sen den tur supermerkado, restorant, bar, hotel, na waf i aeropuerto a la kankerfonds.
- Kada vakashonista ku bin bek ku mas sen ku el a sali kune di Antias ta haya un kondekorashon.
- Bende tiket pa esnan ku kier hasi uzo di lama.
- Laga tur preso sali liber.
- Bende T-shirt ku e lema: God zij met ons.

●

Dia ku Hulanda a bisa ku e gobiernonan na Antias ta gastando mucho sen i ta pesei mester sera e kranchi, ningun politiko a bisa nada kontra.
Awor ku gobierno sentral ta kobra debenan atrasá mesora a bin ku e argumento ku'si nos tabata independiente' kosnan asina lo no por pasa.
Pakiko no a bisa e Hulandesnan meskos?

WIJ BETALEN teveel

Vele leerkrachten schrokken toen ze in hun "loonzakje" van december j.l. veel meer geld kregen dan ze normaal gewend waren te krijgen. Zij die altijd belangstelling hebben voor hetgeen om zich gebeurt en zo begin december de berichten goed hebben gevolgd, zullen weten, dat wij dit meergeld te danken hebben aan de zogenaamde inflatie-correctie. De centrale regering heeft namelijk de beslissing genomen dat alle bestaande de Inkomstenbelastingbedragen ingaande 1 januari 1978 verlaagd zouden worden en wel met ongeveer 15% .

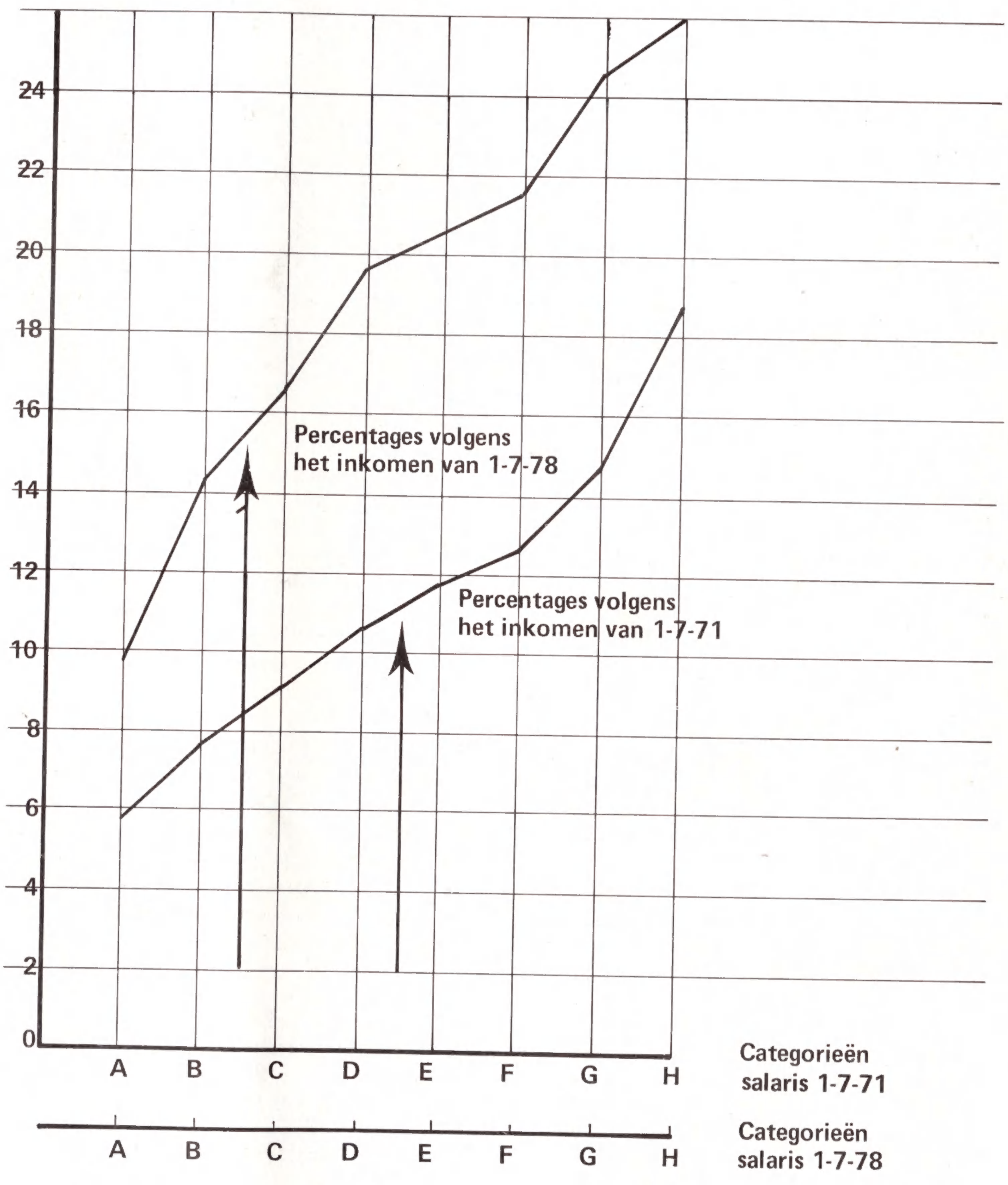
Deze inflatie-correctie op de Inkomstenbelasting is geen belasting*verlaging*, zoals sommigen menen de zaak te moeten voorstellen. Het klinkt misschien een beetje raar wanneer wij stellen dat, hoewel iedere leerkracht — of iedere werknemer — bij gelijkblijven van het inkomen, minder gaat betalen, er tóch geen sprake is van een verlaging van de Inkomstenbelastingen. Hoe dat precies in elkaar zit, zullen wij in de komende regels duidelijk maken.

De correctie kan nimmer een verlaging zijn, want zij is bedoeld als een soort compensatie voor hetgeen wij in de loop van de jaren teveel aan Inkomstenbelasting hebben betaald. Sinds de invoering van de automatische aanpassing (indexering) — 1 juli 1972 — zijn wij namelijk bij iedere aanpassing veel *te veel*, (onderstaande grafiek geeft dit heel duidelijk weer), inkomstenbelasting gaan betalen; het percentage werd namelijk steeds hoger. Het is en blijft nu eenmaal onbillijk wanneer wij op een verkregen aanpassing aan de gestegen kosten, extra Inkomstenbelasting moeten betalen. Deze aanpassing is namelijk geen salaris*verhoging;* zij is slechts een compensatie voor de prijzen die gestegen zijn over een bepaalde periode. De aanpassing moet de werknemers in staat stellen om hetzelfde goederenpakket te blijven kopen.

Dit laatste kan onmogelijk het geval zijn, wanneer de Inkomstenbelasting bij iedere aanpassing een gedeelte wegsnoept: de werknemer kan namelijk niet meer hetzelfde pakket blijven consumeren.

Velen van ons staan niet stil bij dit gegeven, vooral omdat iedere aanpassing toch wel — of de Inkomstenbelasting meer of minder inhoudt — per saldo het bedrag waaraan wij gewend waren hoger maakt. Een klein voorbeeldje zal het probleem misschien illustreren. De kleuterleidster B in de tabel hieronder had als bezoldiging in 1971 f. 6912,— ten gevolge van de diverse aanpassingen in de loop der jaren is zij nu op een bezoldiging van f. 10.800,— (klopt uiteraard niet met de werkelijkheid, want deze collega heeft periodieken gehad ondertussen en heeft een hogere bezoldiging, maar voor de vergelijking moeten wij de kleuterleidster in 1978 ook 24 jaar laten zijn).

Deze collega is dus tussen 71 en 78 geen ene cent méér gaan verdienen; die f. 3888,— die zij per jaar meer krijgt is om haar in staat te stellen hetzelfde te blijven consumeren. Toch kan zij niet hetzelfde blijven consumeren, want de belasting houdt nú — anno 1978 — f. 591,25 méér in dan in 1971. Eenzelfde vergelijking kunnen wij allemaal maken met de andere gegevens uit de tabel hieronder; de uitkomst zal telkens dezelfde zijn: iedere leerkracht is ten gevolge van de automatische aanpassingen — 9 in totaal sinds 1 juli 1972 — méér Inkomstenbelasting gaan

		Bezoldiging 1-7-71	Belasting volgens tabel 1-1-71	%	Bezoldiging 1-7-78	Belasting volgens tabel 1-1-71	%	Belasting met inflatie correctie 1-1-78	%	Reeële perc. v. infl. corr.
A	Kleuterleidster B ongeh. 24 jaar	6912,–	407,50	5,9	10800,–	998,75	9,2	848,75	7,9	16,5
B	Hoofd kleuterleidster ong. 30 jaar	8544,–	622,50	7,3	16848,–	2386,75	14,2	2028,75	12	15,3
C	Vol. bevoegd ond. geh. 28 jaar	12300,–	1125,–	9,2	21840,–	3541,25	16,2	3022,50	13,8	14,8
D	Vol. bev. plus 2 L.O. geh. 28 jaar	14100,–	1480,–	10,5	26700,–	5240,–	19,6	4517,50	16,9	13,8
E	Hoofd basis gr. sch. geh. 30 jaar	15420,–	1766,25	11,5	27720,–	5613,75	20,3	4852,50	17,6	13,1
F	Leraar MO-B geh. 32 jaar	16800,–	2103,75	12,5	29820,–	6428,75	21,6	5582,50	18,7	13,4
G	Directeur gr. sch. geh. 36 jaar	19680,–	2866,25	14,6	35100,–	8615,–	24,5	7633,75	21,7	11,4
H	Rector geh. 40 jaar	25200,–	4693,75	18,6	41340,–	11323,75	27,4	10240,–	24,8	9,5

BELASTING ! !

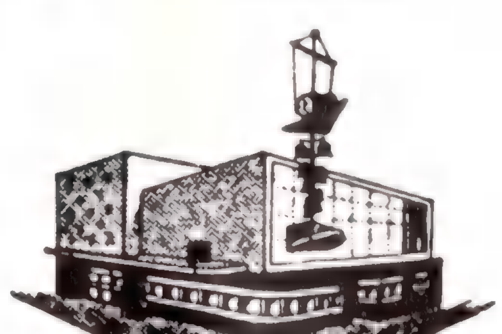

betalen, terwijl zij daartegen géén salarisverhoging hebben gekregen.
Het voorstel van de Simar ten aanzien van de indexering was dan ook altijd: de aanpassing diende effectief te zijn, dat wil zeggen ná aftrek van de Inkomstenbelastingen. Dit voorstel was "zogenaamd" niet technisch uitvoerbaar, vanwege het niet aanwezig zijn van de krachten om de berekeningen te maken. Nederland werkt al jaren met een automatische correctie ieder jaar; het lijkt ons een kleine moeite onder de noemer "technische bijstand" één of meerdere deskundigen op dit gebied voor een tijdje uitgeleend te krijgen.
Al met al, de centrale regering probeert met deze inflatie-correctie een verhouding die vanaf 1 juli 1972 behoorlijk scheef aan het groeien was recht te trekken. Het blijft echter bij een poging, want eenieder van ons kan uitrekenen, dat wij ondanks déze correctie nog te veel betalen, en dit allemaal dankzij de aanpassingen (zie tabel hierboven).
Bovendien is er van de zijde van de centrale regering bij iedere mededeling omtrent de inflatie-correctie gesteld, dat de correctie plm. 15% zal zijn.
De gegevens in onze tabel bewijzen, dat de centrale regering een bijzondere inhoud geeft aan het begrip plusminus: de correctie in de door ons gekozen voorbeelden lopen 16,5% tot 9,5%.
Wat deze zogenaamde *socialisering* in een geheel van belastingscorrectie te maken heeft is ons ook niet helemaal duidelijk.
Onze conclusie is geenszins opgewekt: wij laten ons weer gelaten de dupe worden én zijn van zaken die wij anders kunnen regelen.
Straks komt de centrale regering weer met een serie noodzakelijke bezuinigingsmaatregelen; de vakbonden zullen er weer bijgehaald worden; mooie rapporten zullen er weer verschijnen. En wat zal het eindresultaat weer zijn? Als wij niet oppassen, het oude liedje: de smalle schouders hebben het altijd al kunnen dragen en zullen het nu ook wel kunnen.

Skucha e programa radial di FTA!

Di den nos artikulo "ARUBA '78" nos kier a rektifika algun pasahe.
Nos a skirbi: "FTA ta un di e poko sindikatonan ku a pone interesnan di su miembronan en partikular i obreronan en general na promé lugar i a sa di keda fiel na e interesnan aki". Pero: "E bos kritiko ku e direktiva den pasado a sa di laga resoná pa ku tur loke ta pasa den nos komunidat pa basta tempo nos no ta tende mas". Den esaki nos a lubida di skirbi aserka ta ku e tin un programa na Radio Antiyana. Tur diadomingo 11'or FTA ta duna su programa di siman i hopi biaha nan ta hala atenshon di e oyente pa e varios asuntonan ku ta anda malo den nos komunidat.
Pa hopi tempo esaki tabata e uniko programa radial ku a laga un bos kritiko resona.

REDAKSHON

SPREIDING DER LEERLINGEN VAN AYO EN OMGEVING
op de verschillende B.O.-scholen (toestand jan. 1979), klas 1 en 2;
kleuterscholen (toestand jan. 1979)

Kleuters: toelaatbaar tot de eerste klassen in aug. a.s. (79-80)							
KLEUTERSCHOOL	District	Ayo	Prikichi	Mat.	Tamarijn	Seroe P.	Totaal
St. Jan kleuterklas	Sta. Cruz	0	0	0	0	0	0
Sta. Cruz kleutersch.	„	4	0	0	0	4	8
St. Francisca	Paradera	3	2	4	1	1	11
TOTAAL		7	2	4	1	5	19

OPM.: Praktisch 100% van de kleuters volgt het kleuteronderwijs!

Leerlingen uit klas 1: toelaatbaar tot de tweede klassen in augustus a.s.							
SCHOOL	District	Ayo	Prikichi	Mat.	Tamarijn	Seroe P.	Totaal
St. Jan	Sta. Cruz	0	0	0	0	0	0
Maria	„	3	0	1	0	1	5
Col. San Hosé	„	3	0	0	0	1	4
Martinus	Paradera	0	0	0	2	0	2
Maria Goretti	„	1	0	2	1	0	4
TOTAAL		7	0	3	3	2	15

Leerlingen uit klas 2: toelaatbaar tot de derde klassen in augustus a.s.							
SCHOOL	District	Ayo	Prikichi	Mat.	Tamarijn	Seroe P.	Totaal
St. Jan	Sta. Cruz	0	0	0	0	0	0
Maria	„	2	0	0	0	3	5
Col. San Hosé	„	2	0	0	0	1	3
Martinus	Paradera	1	1	1	0	1	4
Maria Goretti	„	0	0	0	2	0	2
TOTAAL		5	1	1	2	5	14

VOOR:

Men zou kunnen stellen, dat de 70 a 80 leerlingen uit deze buurt ook recht hebben op een eigen school.

Men zou kunnen stellen: de leerkrachten klagen altijd dat de klassen te groot zijn; met de school op Ayo kan de regering een begin maken met een nieuw beleid en de klassen kleiner maken.

TEGEN:

Daar valt tegen in te brengen, dat er op de scholen in de buurt nu al lokalen leegstaan; en deze scholen zouden dan nog meer leerlingen verliezen.
Bovendien rijst de vraag of een bedrag van f. 1.200.000 verantwoord is voor 70 tot 80 kinderen — zeker als men de verwaarlozing van het onderwijs in het algemeen bekijkt.

Enige tegenstrijdige informatie hierover: toen de Martinusschool aan het begin van dit schooljaar ('78-'79) het verzoek indiende, de derde klas te mogen splitsen (42 leerlingen) werd dit geweigerd. Hierdoor moesten zelfs enkele zwakke leerlingen noodgedwongen duobleren; ze zouden in de grote derde klas onvoldoende geholpen kunnen worden.

Onderhoud der scholen

Per jaar is voor onderhoud van de bizondere basisscholen het volgende geld beschikbaar:
f. 891 per gebruikt lokaal
f. 891 per overdekte speelplaats
f. 445,50 per leeg lokaal
Dit geld wordt besteed om werksters (plus verzekering plus A.O.V.), water, licht, telefoon, brandverzekering en materialen nodig om het dagelijks onderhoud te betalen.
Het geld is niet toereikend om de bestaande schoolgebouwen naar behoren te onderhouden.

Kleuterklassen

Daarvan bestaan er in totaal drie namelijk één op St. Jan, één op Maria, één op Maria Goretti.
Hiervoor bestaan twee redenen:
— dan krijgt men toch 100% uitbetaald aan onderhoudsgeld voor deze in feite leegstaande lokalen;
— de kleuterschool op Paradera is te klein.
Het heeft echter zijn nadelen, zoveel kleuterklassen te hebbn; kleuters zijn — psychologies gezien — nu eenmaal anders dan de echte schoolkinderen. Bovendien is zo'n kleuterklas door de vele speeluurtjes (noodzakelijk!) tamelijk lawaaiig.

Op de vergadering van Mavodirecteuren-Aruba met de Directeur van het Departement van Onderwijs van 14 februari 1979 is voorgesteld om eens samen te komen om te praten over "eigen examens". Dit voorstel viel kennelijk in goede aarde en werd dan ook eenstemmig aangenomen. Alvorens naar zo'n vergadering te gaan is het goed om de gedachten eens op een rijtje te zetten, om voor jezelf eens vast te stellen "wat" je er nu eigenlijk van denkt.

Laat ik beginnen met een soort beginselverklaring: Ik ben, indien nodig en nuttig, voor het maken van eigen examens, ik ben er voor, dat we niet meer zitten af te wachten, wat aan de overkant van de oceaan voor ons bekokstoofd wordt. Ik ben van mening, dat we op zo'n grote afstand van en in zo verschillende omstandigheden als in Nederland werken, dat het inderdaad zeer wenselijk kan zijn, dat we ook ten opzichte van examens ons "Haagse" masker afzetten en ons eigen gezicht laten zien. Ik stel slechts één voorwaarde: het moet onze leerlingen en in dit geval onze examenkandidaten, ten goede komen.

Wat dan nog overblijft zijn vragen: waarom?, wat?, hoe?, wie? Zie ik daarbij teveel moeilijkheden opdoemen? Wil ik e.e.a. met teveel zekerheden omringen? Ben ik niet bereid om eens een risico te nemen? Mag je eigenlijk wel risico's nemen als het over leerlingen gaat? Ik weet het niet. Dat er iets moet gebeuren staat vast, maar hoe en in welke mate is voor mij nog een vraag.

Een jaar of twee geleden heb ik op een vergadering met het D.v.O. gevraagd, waarom onze leerlingen, voor wie nederlands een vreemde taal is, eigenlijk een tekstverklaring voor het vak nederlands moesten maken alsmede een opstel, waarom ze voor nederlands eigenlijk ook geen multiple choice mochten maken in plaats van tekstverklaring op deze manier en opstel en waarom ze desnoods niet een opstel spaans of engels of moedertaal (naar keuze) mochten maken, omdat het ten eerste toch ging om het feit of ze een bepaalde tekst begrepen en ten tweede dat ze bij opstel de klassieke trits: inhoud, vorm en stijl, moesten presenteren en niets meer. Ter verduidelijking: ik heb 11 jaar nederlands gegeven en gezien hoe onze leerlingen "afgingen" op de vorm van het examen, terwijl ze de essenties van het begrijpen van een tekst en het formuleren van gedachten m.i. wel voldoende onder de knie hadden. Hoe het ook zij: de reactie op die vergadering op mijn vraag kwam op mij als volgt over: "Hoe kun je zoiets nu vragen, nederlands is tekstverklaring en opstel, daar kun je je echt niet van afmaken, dat is doodgewoon niet toegestaan, daarmee zou je de geldigheid van je diploma's in het geding brengen en tenslotte bestaat er helemaal geen multiple choice-examen nederlands". Toen ik staande diezelfde vergadering opmerkte, dat we zo'n multiple choice-examen dan toch zelf konden maken, is men maar overgestapt op een ander agendapunt.

Na afloop van die vergadering heb ik nog een felle diskussie gevoerd over het feit dat we eens op moesten houden met altijd maar aan Nederland te vragen of de geldigheid van onze diploma's in het geding was, dat we doodgewoon zelf een waarde daaraan moeten toekennen en dat men die maar te accepteren heeft, omdat men in Nederland ook studenten uit Ceylon, Nigeria, Egypte en weet ik waarvandaan accepteert, die ook geen nederlandse diploma's van het voortgezet onderwijs hebben. Het antwoord daarop was: Je moest eens weten hoe ze ons in de tang hebben en dwingen kunnen.

Nog geen twee jaar later op een vergadering met de minister, vraag ik vrij sarcastisch of het zelf maken van eigen examens de geldigheid van de diploma's niet in gevaar brengt? Van achter de tafel komt dan het antwoord, dat Nederland dat helemaal niet overweegt, dat Nederland geen enkel bezwaar heeft etc. etc., en dat toch ook de Surinaamse diploma's nog steeds erkend worden, terwijl die niet alleen onafhankelijk zijn, maar allang hun eigen examens maken (exact één van mijn eigen argumenten van nog geen twee jaar geleden). Kennelijk waren de tijden twee jaar geleden nog niet rijp en nu opeens wel. Het zij zo.

Nu de vragen en opmerkingen:

waarom?

Waarom willen we nu opeens eigen examens maken? Voelen we, uit onderwijskundige motieven (herhaal: "uit Onderwijskundige Motieven") een werkelijke behoefte om te komen tot eigen examens en heeft die behoefte alleen maar gesluimerd om nu opeens door de terechte opmerkingen over het examen op 1 mei, een bij de wet erkende nationale feestdag, de kop op te steken? Of zijn we plotseling, door die 1 mei-kwestie, op een idee gekomen, dat in de gehele tendens van "onafhankelijkheid" te pas komt en heeft e.e.a. met onderwijs eigenlijk niets te maken of is het een mengsel van beiden? Is het een opwelling of is het doordacht? Niemand zal toch willen ontkennen dat we over "eigen examens" althans het overgrote deel van het corps, een half jaar geleden nauwelijks praatten en dat het nu "de" issue van de dag is.

"EIGEN EXAMENS"

door J. W. KLEIN

(J. W. Klein is direkteur van het John Wesley College

*

(niet voor verdere publikatie)

Onafhankelijkheid van Aruba, van de N.A., is onmogelijk. Maar souvereiniteit van Aruba — "Baas in eigen huis zijn" is zeer wel mogelijk, het wordt daarvoor m.i. zelfs de hoogste tijd. Dit verschil tussen onafhankelijkheid en souvereiniteit speelt ook door in het maken van eigen examens. Willen we in dit opzicht onafhankelijk zijn (dus niet afhangen van iemand anders), dan zullen we alle examens zonder meer zelf moeten maken en dat betekent dat de mavoscholen op Aruba hun eigen examens maken, dat de mavoscholen op Curacao dat voor zichzelf ook doen etc.

Souverein zijn betekent echter m.i. dat wij en niemand anders dan wij, beslissen hoe we aan onze examens komen. We kunnen ze desgewenst zelf maken, we kunnen ze desgewenst van Nederland laten komen, we kunnen ze samen met Suriname gaan maken, of daarvandaan laten komen zonder er zelf aan mee te werken, we kunnen vragen of we de Curacaose examens mogen gebruiken, we kunnen ook voorstellen om samen met Curacao examens op te stellen, we kunnen . . . (USA-vertaalde examens of onvertaalde examens, idem Venezuela en Colombia, want zoveel loopt de leerstof van allerlei vakken in diverse soorten scholen ook niet uit elkaar. Voorbeeld: ik heb een 15 jaar geleden ernstig overwogen het scheikundeboek te gaan gebruiken dat op de Lago High School in gebruik was en dat veel mooier, veel uitgebreider en veel goedkoper was dan ons nederlandse scheikundeboekje).

Toevallig hebben wij op school aan het begin van deze cursus een volledig stel Surinaamse examens binnengekregen — prima werk, keurig gedrukt, beslist de moeite waard om eens in onze overwegingen te betrekken.

Ik wil dit verschil tussen onafhankelijkheid en souvereiniteit duidelijk stellen, zodat we straks niet langs elkaar heen praten, waarbij de een onder onafhankelijkheid verstaat wat ik onder souvereiniteit versta, terwijl de ander onder onafhankelijkheid verstaat: van niemand afhankelijk te zijn.

In verband met de vraag naar de uit het onderwijs gevoelde "behoefte" aan eigen examens, neem ik aan dat die behoefte er is, maar hoe en waar? Als we dat niet weten, c.q. ons dat niet bewust maken, werken we straks uit verschillende behoeften langs elkaar heen, doen we overbodig werk etc., en dat, terwijl we alle beschikbare mankracht meer dan nodig zullen hebben!
Die behoefte dus, waar hebben we die gevoeld? Hebben we ons onderwijs t.o.v. Nederland al zo veranderd, dat we wel moeten? (een gemeen vraagje, geef ik toe, maar het overdenken waard). Wordt het te moeilijk dat nederlandse examen? En is dat bewust gewild? Of is het omdat we het voortgezet onderwijs toegankelijk willen maken voor bredere lagen van de bevolking? Willen we het niveau veranderen? En zo ja, met een bewust doel of uit noodzaak? Of voelen we alleen maar, dat de examens, die we tot nu toe gebruiken, te weinig aangepast zijn aan de lokale omstandigheden. Voorbeeld: Een bepaalde issue, die in Nederland dagelijks op de T.V. is te zien, waarvan de kranten bol staan (bijvoorbeeld: misbruik van sociale voorzieningen), zal, als dat een examentekst nederlands oplevert, voor onze leerlingen heel wat moeilijker zijn, dan voor nederlandse kinderen en dat vind ik dan een heel wat beter voorbeeld dan de opsteltitels over sneeuw- en ijspret, omdat ze tegenwoordig in Nederland opstellen maken over "aan het palmenstrand" — waarbij ik meteen aanteken, dat ik die sneeuw- en ijsprettitel ook niet zie zitten.
Opmerking: een examen is een sluitstuk ergens van. Eigenlijk komt in een examen ons hele voorgaande onderwijs aan de orde. Is het dan niet beter eerst of tegelijkertijd ons onderwijs te herstructureren, zoals we dat willen hebben? Ook daar praten we veel over de laatste tijd, maar weten we eigenlijk wel wat we willen, staat dat ons duidelijk voor ogen, of zitten we zo vastgeroest aan de ideeën van onze eigen opleiding, dat we niet vrijuit kunnen denken? Krijgen we een plotselinge ommezwaai naar wat? of een geleidelijk bijschaven en veranderen en experimenteren tot we in de richting komen, van wat we willen? Dat zal allemaal zijn weerslag hebben op de examens, maar dat wil niet zeggen dat we niet bij de examens kunnen beginnen. Hebben we dan nog genoeg mankracht over voor de herstructurering van het onderwijs zelf, wat tenslotte belangrijker is dan het examen?
Naar mijn mening zullen we toch, voor we de knuppel in het hoenderhok gooien, tenminste een aanzet van een antwoord op dit soort vragen moeten geven. Als we weten "Waarom?" komen we op ideeën, zien we de moeilijkheden, weten we meer en dat kan onze leerlingen alleen maar ten goede komen.

wat?

In feite zijn we in het vorige chapiter al aan deze vraag begonnen. Wat willen we (ongeveer of precies). Willen we alleen maar eigen examens maken om onze onafhankelijkheid of souvereiniteit te demonstreren ofwel dezelfde examens maar met andere tekst? Willen we een inhoudelijke verandering? (maar hetzelfde soort, waarmee ik bedoel hetgeen ik in de inleiding gesteld heb: willen we een inhoudelijk andere tekstverklaring of gaan we maar meteem over op multiple choice?). Willen we eigen diploma's of misschien helemaal geen diploma's. Na het met vrucht doorlopen van de lagere school ontvangt men ook geen diploma, waarom eigenlijk na het V.O. wel? Willen we met onze examens rekening houden met verdere studie hier (van mavo naar havo 4 etc.) en elders (USA, Venezuela, Colombia, Nederland). Gaan we alle examens zelf maken en zo ja, allemaal tegelijk?
Gaan we, om maar een voorbeeld te nemen, ook de wiskunde-examens zelf maken? Blijven we de nederlandse wiskundeboeken gebruiken met een eigen examen, of maken we eigen wiskundeboeken met een nederlands examen of eigen boeken met een eigen examen etc.?
Mogelijk willen we alleen maar: "lekker onze eigen examens maken" en zullen we nog wel eens zien wat daaruit voortkomt en hoelang we dat volhouden. Mogelijk ook willen we een herstructurering van ons onderwijs en dan pas onze eigen examens.
Kortom: "Wat gaan we doen?" Volgens mij heeft men daar zijn eigen gedachten over, zijn er sommigen, die daar helemaal nog geen gedachten over hebben, zijn er anderen die alles al heel duidelijk voor ogen staat. Maar, omdat we, dacht ik, alle mankracht nodig hebben en in ieder geval aller medewerking, omdat we anders stranden in ruzie, zullen we toch wel overeen moeten komen, althans voorlopig, wat we willen.

hoe?

Op grond van zijn opleiding "moet" elke leerkracht in staat geacht worden om een examen in elkaar te schroeven. Dat volgt doodgewoon uit zijn taak. Hij moet, als leerkracht, ook in staat zijn om repetities en schoolonderzoeken te maken, die voldoen, dus ook examens. Ik geloof niet dat dat een punt is, dat betwijfeld kan worden. Het samenvoegen van een aantal vragen, selectief, normerend, samenhangend, stof-samenvattend, goed geredigeerd etc. etc., mag voor de een moeilijker zijn, dan voor de ander, men mag daarbij eens misgrijpen, maar een probleem mag het niet zijn. Wanneer iemand zegt: "Denk je dat we soms onze eigen examens niet "kunnen" maken en hij bedoelt daarmee het samenstellen van vragen over gegeven stofomschrijving etc. etc., dan zeg ik: "het moest er nog eens bijkomen, dat je dat niet zou kunnen, daar wil ik niet eens over praten, natuurlijk kunnen we dat", althans: behoren we dat te kunnen.
Bij examens kan e.e.a. natuurlijk nooit gebeuren door één of een paar personen, want het gaat om alle scholen en inspraak is een "must". Wie in het huidige tijdsbestek zonder inspraak aan de gang gaat, loopt een eeuw achter. En een misgreep mag natuurlijk niet voorkomen. Bij een repetitie of een schoolonderzoek kun je dat nog herstellen, met een examen wordt dat wat moeilijker. Voorbeeld: Op school x bestaan drie paralelklassen, er wordt in alle klassen één repetitie gegeven en in één van de klassen maken (op één of twee leerlingen na de hele klas) alle leerlingen die repetitie onvoldoende. Daar is natuurlijk wat aan de hand. Daar klopt iets niet, daar wordt iets aan gedaan. Wie daar niets aan doet stelt het systeem boven zijn leerlingen en begaat in feite een "mis"daad. Dus wordt onderzocht, waar de school of de leraar gefaald heeft en gaat de repetitie over. Maar bij een examen is dat niet zo eenvoudig.
Een examen moet heel nauwkeurig "waterdicht" voldoen aan examenprogramma en dus leerplan van alle scholen, mag geen hobby's van leraren bevatten (wat bij een repetitie en zelfs bij een S.O. geen bezwaar hóeft te zijn). En dan heel belangrijk: "is het gewenst dat een paar of alle opleidende leerkrachten van te voren de inhoud van het examenstuk kennen?" Is het juist dat drie van de negen opleiders voor mavo-examen de inhoud kennen van een examen, omdat ze het zelf gemaakt hebben en de andere zes opleiders niet. Zijn ze daardoor in staat "objectief" les te geven of leggen ze toch onbewust accenten en nadrukken, die ze anders niet gelegd hadden. En als hun leerlingen dat examen gemiddeld beter gemaakt hebben dan de andere leerlingen, wat voor storm steekt er dan op. Evengoed is natuurlijk mogelijk dat ze zichzelf overcompenseren en dat hun leerlingen juist slechter uit de bus komen!
In het mulotijdperk, maakten we al eigen examens op de N.A. en wel tekenonderwerpen en opstelonderwerpen. Iedere (herhaal: iedere) betrokken leraar mocht eigen onderwerpen insturen en een commissie van niet-betrokkenen maakte een selectie. Soms vond je in zo'n examen één (nooit meer) van je eigen onderwerpen terug, maar er op rekenen kon je niet.
Zo had natuurlijk ook bijv. een aardrijkskunde-examen kunnen ontstaan: Over een nauwkeurige stofomschrijving (en niet over een boekje) kunnen alle betrokken leerkrachten M.C. vragen indienen (ieder minstens 10) en een commissie van niet-betrokkenen (bijv. de leraren aardrijkskunde van de havo) haalt uit die dan binnengekomen 90 vragen er 30, die dan het examen vormen.
Dan verder: "hoe?" Moeten er reserve-examens komen, herexamens? Of gaan we de schriftelijke examens afschaffen en gaan we in plaats daarvan weer terug naar die drie gezellige weken in Club Caribe, dan zag je elkaar nog eens, werkte samen aan één tafeltje en leerde ontzettend veel van elkaar, met als gevolg dat de pauzes bol stonden van de discussies. Zeg niet te gauw dat dat niet kan, want tenslotte zijn alle schoolonderzoeken tegenwoordig schriftelijk. Nu ik dit zo opschrijf, vind ik het steeds aantrekkelijker worden: Eerst de S.O.'s (misschien wat aanpassen) en dan elkaars leerlingen met twee man mondeling examineren, drie weken lang, herexamens in een vierde week, voor wie zich mis beoordeeld voelt, leerlingen tot de laatste maand in touw (laatste mondelinge examens in juni, langere voorbereidingstijd, geen correctie SE meer, geen wachten op je tweede corrector meer, geen vermeende tegenstellingen tussen dag- en avondscholen meer, geen tergend wachten op correctiemodellen uit Nederland meer). Geen commissies meer voor samenstellen van SE's met reserve- en herexamens en normen en weet ik wat niet al. Nou ja, 't was maar een idee, dat zo al schrijvend opkwam.
"Hoe" dus: alle examens tegelijk zelf maken? Een experimenteertijdvak, naast (herhaal: "Naast") de oude manier, of meteen: "rats

Eigen examens? Als onze leerlingen er maar niet de dupe van worden.

boem". Eerst discussiëren of gewoon ergens beginnen? Eerst normen stellen of eerst corrigeren, ofwel een star niveau of een flexibel niveau. (Het voor mij beruchte en verfoeide: het gemiddelde aantal fouten is de "onderkant van de 6". Berucht en verfoeid, want wat een leerling haalt is dan afhankelijk van de kennis van zijn medeleerlingen).
Of misschien kunnen we afstappen van dat lettertje C in CSE en maken we per school onze eigen examens. Elke school kan dan zijn eigen niveau bepalen, vooral in de engelssprekende landen bestaan zulke "private schools".
"Hoe", dat houdt ook in, al lijkt het onbelangrijk: stencillen of drukken, de distributie, de hele organisatie (o.a. van de correctie). Als we toch gaan veranderen en de SE's gaan maken, zouden we ook niet meteen eens een paar veranderingen in de SO's kunnen aanbrengen en in het hele systeem, ik zie daar nog wel een paar bezwaren zitten namelijk. Zouden we doordat we allemaal in SE-commissies komen te zitten, geen gebrek aan leraren krijgen, te weinig tijd voor S.O.'s krijgen, zouden S.O.'s en S.E.'s niet uit dezelfde commissie gaan komen ofwel zou het S.E. niet gewoon een samenvattend S.O. worden, door dezelfde mensen gemaakt als dat S.O. Wordt dan één van twee niet overbodig? Komen we meteen van de S.O.-zenuwoorlog af.
En wat hebben we aan een mooi examen als we geen herexamens hebben, wat hebben we aan een mooi examen als de organisatie faalt. Daar houdt je alleen maar gefrustreerde samenstellers aan over. Toen ik jaren geleden eens, na vele verkeersexamens gemaakt te hebben me "leeg" voelde, heb ik kans gezien, dat iemand anders in de schoenen te schuiven voor een keertje. Toen hij klaar was met dat examen, vroeg hij of ik het correctiemodel wou maken; ik heb dat gedaan en een typfout gemaakt. Hij kreeg de telefoontjes, of hij de verkeersregels zelf niet kende en meer van dat fraais, raakte daardoor gefrustreerd en volkomen terecht werd hij boos op mij. En dat allemaal door één typfout. Wat een gevolgen kan dan een fout in een schriftelijk examen niet hebben?
Hoe? We kunnen die examens met vereende krachten heus wel samenstellen, maar kunnen we ze ook organiseren? Wat zijn de ervaringen tot nu toe?
Opstel: Twee jaar geleden hadden ze op Curacao één stel opsteltitels, de Antilliaanse, wij, op Aruba, hadden twee stel, de Nederlandse én de Antilliaanse. Nu is er trouble omdat Aruba al twee jaar lang niet gevraagd is eigen titels in te dienen.
Handel: daarvan maken we alleen maar een paar wijzigingen zelf, maar ik herinner me bijv. dat ze één of andere nederlandse bank veranderd hadden in "Maduro and Curiel's Bank". Consternatie, leraar op Aruba belt D.v.O., D.v.O. belt alle scholen: "Maduro and Curiel's Bank veranderen in Aruba Bank"-examens storen: "jongelui, even allemaal luisteren, ja jij ook, . . ."
Nu is er ruzie over het centraal corrigeren van Handel etc. etc., zie de betreffende protesten.
Spaans: dat maken we al jaren zelf, maar er gaat geen jaar voorbij dat er geen fouten (typ- of stencil- en andere fouten) tijdens het examen worden doorgebeld: de examinandi storen: "jongelui, luister eens even . . ."
Nu is er ruzie o.i.d. over het feit dat men buiten het examenprogramma is gegaan en grammatica meerekent etc.
Nederlandse tekst: Arubaanse commissie doodgeboren, Curacaose actief, stuurt teksten, waar iemand maar even 40 fouten in aan kan strepen. Arubaanse commissie gefrustreerd, leraren keuren alle ontwerpteksten af, hebben kritiek op het feit dat er teksten zonder vragen worden rondgestuurd en vragen zich af, wat daarvan het nut is.
S.E. aardrijkskunde: Er is een leerplan voor vwo-havo-mavo met centrale doorstroming verticaal en horizontaal met uitgebreide stofomschrijving, met verwijzing naar de boekjes, waar het in staat. Dat leerplan is samengesteld door mensen van vwo, havo en mavo, drie van Aruba en zes van Curacao en één van Bonaire. De concepten zijn aan alle mensen in het veld toegestuurd, leraren en schoolbesturen én directies, de aanmerkingen zijn verwerkt, weer een concept aan het veld, de suggesties weer verwerkt. De leerplannen en het examenprogramma, inclusief een examenprogramma voor het SE, geaccepteerd door het D.v.O., toegestuurd aan alle scholen en schoolbesturen, door die besturen ter goedkeuring aan de Inspektie toegezonden en daarmee tot leerplan voor de scholen verklaard. Want . . . wie zou iets zo serieus, iets zo kostbaar als onderwijs willen beoefenen zonder plan. Ja toch? In het examenprogramma, verplicht gesteld door het D.v.O., staat precies wat de stof is voor het S.O. en wat de stof is voor het S.E. en daar staat bij: "voorlopig zal het schriftelijke examen niet worden afgenomen".
Dan komt er een fotocopie van een zekere staatssecretaris in Den Haag: "jongens, we gaan SE aardrijkskunde doen".
Op de Antillen "moeten" we (van wie eigenlijk) meedoen, maar ja, onze stof verschilt al sinds 1959 (!!!) van Nederland en toen waren we nog Mulo, dus hoe pakken we dat aan, want ook al verschilt onze stof, dan moeten wij natuurlijk toch ook SE doen, Nederland doet het toch ook, dus er zit niets anders op, dan dat wij het ook doen. (O ja, en wie zegt dat, waren wij ontevreden met de gang van zaken, konden wij niet doorgaan zoals het ging?). (Trouwens, waarom zouden we niet alle SE's afschaffen en het SO als eindcijfer verklaren — ik heb de minister op 4-1-79 zoiets horen noemen als mogelijkheid.
Maar goed; de leraren komen bij elkaar o.l.v. D.v.O., er wordt een commissie gevormd, die een examen gaat maken, een examenprogramma, een leerplan etc. (Waarom?). Bijna niemand van de aanwezigen blijkt op de hoogte te zijn van een sinds 1973 (als ik het wel heb) bestaand leerplan voor zijn school, door zijn bestuur vastgesteld en door het D.v.O. goedgekeurd, noch van een bestaand examenprogramma (sic), ook het D.v.O. niet (sic, sic). Er wordt als examenstof een zeer bepaald boekje voorgeschreven. En daarmee wordt artikel 140 sub 6 van onze Grondwet (staatsregeling van de Ned. Antillen) zonder meer overtreden. Het D.v.O. zegt hier niets van en stuurt zelfs een brief, volgens de wet, waarbij e.e.a. wordt aangekondigd. Dan blijken er op Curacao geen boekjes besteld te zijn en zonder boekjes kun je niet werken nietwaar? (Wel als er een stofomschrijving gegeven was). Net 40 schooldagen voor het schriftelijk examen weet Aruba nog van niets behalve geruchten, maar er komt een brief aan van het D.v.O., dat het vrijwillig zal zijn; heeft Curacao al een brief gehad? Elke wijziging in het examen moet tenminste een jaar van tevoren worden bekend gemaakt, ook voor Curacao — een wetsovertreding dus, de zoveelste. Ja, maar dit is overmacht (of zullen we het anders noemen?). Als ik als directeur nu eens vergeten had de boekjes uit te delen, zou dat dan ook overmacht zijn geweest?

Volgens mij is er geen verschil met wat er elders gebeurde, hoogstens gradueel. De mavodirecties zijn niet eerder op de hoogte gebracht, de schoolbesturen (bevoegd gezag), onder wiens verantwoordelijkheid de examens zullen vallen weten van niets en het is nog veertig dagen tot het examen. Er zijn geen reserve-examens (als er ergens een onregelmatigheid gebeurt, verlies van examenenvelop, inbraak, o.i.d. gaat e.e.a. niet door). Er zijn ook geen herexamens.

Alles bij elkaar is dit eerste examen, dat we zelf zouden maken, mooi naar de knoppen, nog voor we het gehad hebben: een hele serie van wetsovertredingen en tekorten aan inspraak, overhaast gedoe, incompletie, etc. etc. En wie zijn de dupe? Allereerst de leerlingen, die nu, minder dan veertig schooldagen voor het examen nog steeds niet weten of dat examen nog doorgaat, de leraren, die nog steeds niet weten of de herexamenregeling zo is, dat ze zullen beslissen om aan dat examen mee te doen en last but not least, de collega's, die zich enthousiast en met inzet van al hun kunnen gezet hebben aan het maken van dat examen, die naar alle waarschijnlijkheid een goed stuk werk gewrocht hebben en dat in feite de mist in zien gaan. Wat zijn de gevolgen? Ik kan ze eerlijk gezegd niet overzien voor de leerlingen. Maar ik weet wel dat dit voor leerlingen een zenuwentijd is en dat er voor sommigen niet veel voor nodig is om de balans naar de negatieve kant te laten doorslaan.

De gevolgen voor de leerkrachten en mavodirecties kan ik een beetje bevroeden. Er is een kleine polarisatie ontstaan, er zijn dingen verkeerd begrepen. (Waarom wil hij niet meedoen, hij is zeker tegen eigen examens. Waarom ageert hij zo, hij is zeker tegen mij). En terwijl het duidelijk is, waar de schuld ligt van dit mislukken, ontstaat er scheiding tussen mensen die samen moeten werken.
Waarom dit SE aardrijkskunde zo uitvoerig er bij gehaald? Duidelijk: het was de eerste van misschien wel een hele reeks, maar het dient een teken aan de wand te zijn, het laat zien, waar we allemaal op moeten letten, het laat zien, dat het mislukken niets te maken heeft met collega's die keihard werken aan een examen, dat het niets te maken heeft met de vraag: kunnen wij soms geen eigen examens maken. Dat kunnen wij leerkrachten om de dooie dood wel: drie collega's hébben het gedaan. Maar het is mislukt, nog voor het is afgenomen, door de fouten en het falen van de organisatie, niet doordat leerkrachten geen examens kunnen maken.
Vandaar mijn vraag: "Hoe"?

wie?

En zo zijn we dan automatisch aan de laatste vraag gekomen: Wie gaat de examens, de eigen examens maken. De leerkrachten zelf? of een commissie, die niet betrokken is bij het examenopleiden, die alleen maar een keus gaat doen uit door alle leerkrachten ingezonden vragen?
Wie? Curacao en Aruba, Bonaire en St. Maarten samen, of ieder voor zich? Maar daarbij moeten we er rekening mee houden: "Wie zal het betalen?", die taakeenheden, de drukkosten, de vrijstellingen van dienst, de tickets voor eventuele contacten met de andere eilanden. Dat zullen, dacht ik, de eilandgebieden zijn en die kunnen dan "dus", terecht, hun eisen stellen.
Wie gaan dat organiseren? Het land, het eiland, de schoolbesturen, de leraren zelf? Bij dat laatste denk ik aan de oude mulo-examens in Nederland. Wie dat niet (meer) weet: De mulo-examens werden niet georganiseerd in Nederland door de overheid, maar door de "muloverenigingen". Verenigingen van leraren aan het mulo!
Als dat nu allemaal erg veel gaat kosten, kunnen we dan niet beter dat geld gebruiken voor eigen methoden voor in ieder geval bepaalde vakken en voor sommige vakken blijven "profiteren" van Nederland? Wie zal dat bepalen?

en tenslotte

Toen ik hieraan begon had ik niet gedacht dat het zo uit zou lopen. Heb ik steeds meer mogelijkheden en onmogelijkheden gezien. Terecht of ten onrechte? Daarom heb ik bij het schrijven van dit stuk steeds meer de behoefte gevoeld om eens te horen of te lezen, hoe anderen dit nu zien.
Ben ik te ver gegaan? Zie ik teveel beren op de weg? Hoeveel emoties, vooroordelen en verkettering heeft er al plaats gevonden in die paar weken dat de zaak nu actueel is. Zeggen we straks: "Barst maar" en gebeurt er niets meer? Verketteren we iemand: "Die zal wel tegen zijn", terwijl hij/zij alleen maar voorzichtig is, té voorzichtig? En hoe voorzichtig moet je zijn? Moet je niet eens gewoon durven en doordouwen of benadeel je dan je leerlingen? Of is dat de prijs, die nu eenmaal betaald moet worden?

E homber mágiko
a traha un kas
abrakadabra
di derecho i deber

e kas e kas
ta bon trahá
mucha hòmber
riba kaya
tras di saya
pal'i hòmber
riba kaya

e kas e kas
ta bon trahá
mucha muhé
na kas
padén patrás
patrás padén

e kas e kas
ta bon trahá
hòmber riba kaya
muhé patrás padén
pa balia bo mama
dia-adén
dia-afó
pafó i padén
padén i pafó

E bon kristián
a batí bo fei kama
diadomingo trempán
pa na rudĭa
bo kita kai
den pastó
su say'i
flamboyán

na mesa
striká ku kara angelikal
i armá ku palabra selestial

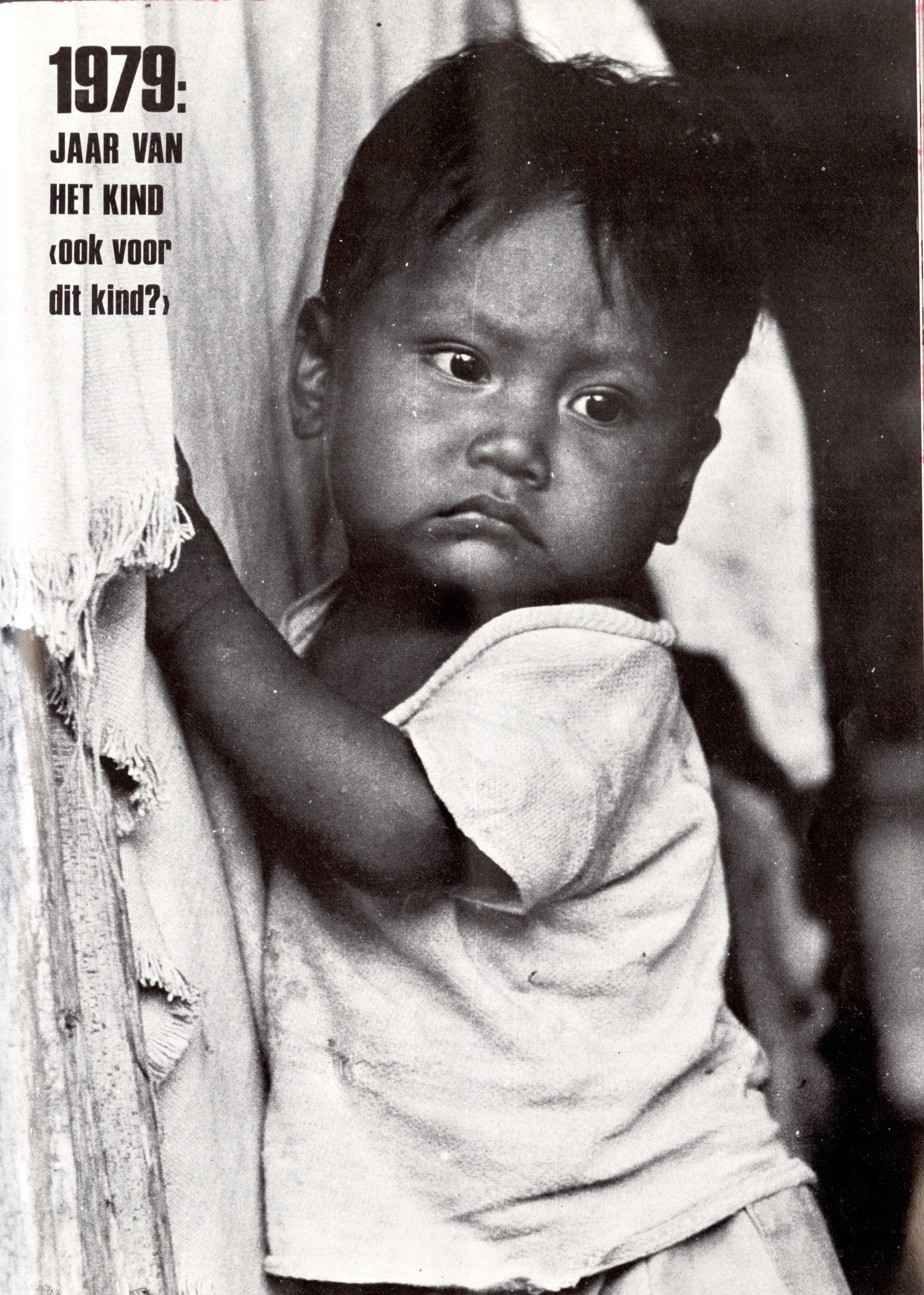
anochi
sin maskarada
su kalbás
a drèiskruf
den Barcadera
su atrás.

E homber mágiko
a peñá bo
el a peñá bo
ku su wega di abrakadabra
i su istoria
di tempo
di Buchi Wan Pĭa Fini

b'a keda
meskós ku un pòpchi
striká ku pomada
na su antoho
i pena-la-bida
bientu bin plama
su trabou

un pòpchi
dje rubiano abrakadabra
k'a peñà bo
ku su wega
fo'i tempo
di Buchi Wan Pái Fini.

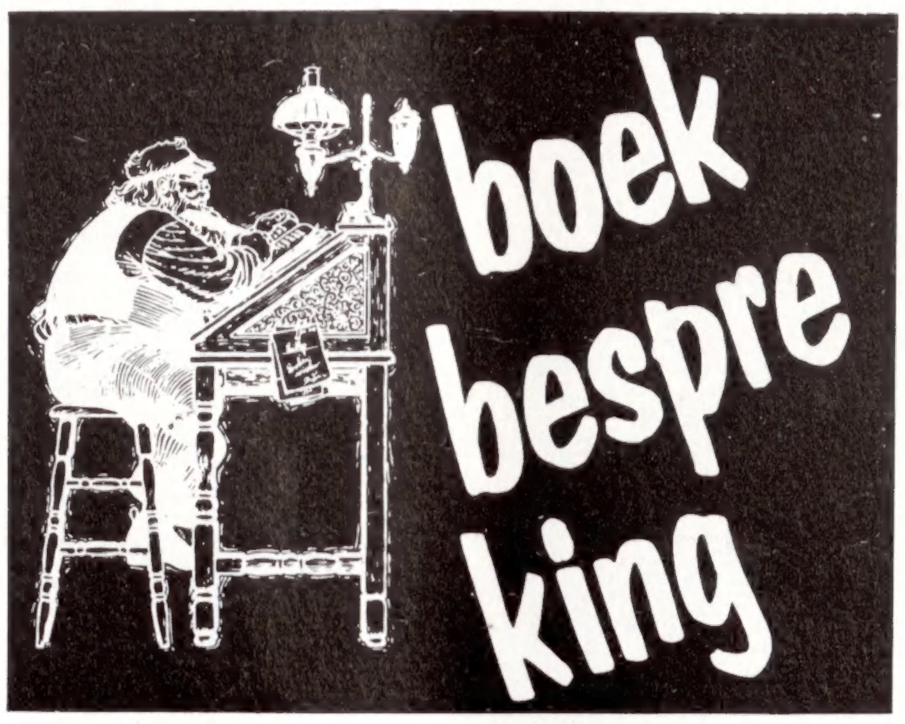
HENRY HABIBE

1979:
JAAR VAN
HET KIND
‹ook voor
dit kind?›

JORGE AMADO: TEREZA BATISTA, home from the wars

Dit boek is een vertaling van de originele versie: Tereza Batista cansada de guerra, zoals die in 1975 in Brazilie is verschenen.
Het is opgebouwd als een serie samenhangende verhalen verteld rondom de legendariese figuur van Tereza Batista, variété-artieste, hoer, slavin en klassenstrijdster van een roerig Bahia in het noordoosten van Brazilië, de streek waar Jorge Amado zelf vandaan komt.
Ieder onderdeel wordt ingeleid door een vrij wazige verzameling min of meer bekende feiten over Tereza Batista, om dan na een paar op volkse manier vertelde anekdotes over haar, over te gaan tot het eigenlijke hoofdstuk. Zodoende krijg je de indruk dat de verteller veel meer verzwijgt dan dat hij vertelt; en hierdoor rijst de heldin levensgroot voor je op; mysterieus, strijdend, fel levend, geworteld in de onderste lagen van het volk van de staat Bahia, dat Amado met zoveel liefde beschrijft.
Zijn sociale bewogenheid, zo meent de uitgever te moeten opmerken, is in deze roman wat weggezakt, om plaats te maken voor een wat lichtere aanpak; maar je moet toch wel ziende blind en horende doof zijn om zijn — inderdaad subtiel gebrachte — boodschap er niet uit te halen.

Het verhaal begint met het debuut van Tereza als variété-artieste in een bar in een achterbuurt; een trefpunt van linkse dichters en geflipte intellektuelen, naast gewone arbeiders en zelfs onderwereldfiguren.
Je leert haar meteen kennen — impulsief, vechtend opkomend voor de onderdrukten maakt ze zich onder deze mensen snel vrienden — en vijanden. De dichters en kleine mensen zijn haar vrienden; haar vijanden de onderdrukkers en uitbuiters. Bovendien wordt ze verliefd op een man, die wel model had kunnen staan voor Che Guevara's nieuwe mens.
Hoe is Tereza daar verzeild geraakt? Het is typerend voor de opbouw van het boek, dat je daar pas veel later achter komt. Het is steeds aan de lezer om de losse episodes met elkaar in verband te brengen. Dat is belangrijk, omdat het de lezer alert houdt — en alleen dan kan Amado zijn boodschap kwijt. De tweede episode springt jaren terug in de geschiedenis, tot de pathetiese historie van de 13-jarige maagd Tereza, die door een tante aan een plantage-eigenaar wordt ver-

kocht voor een handvol geld en een gouden ring. Dit thema dat ons misschien overdreven sentimenteel aandoet, wordt door Amado op een manier aangepakt waardoor je het akelige vermoeden krijgt dat zulke praktijken nog steeds schering en inslag zijn in de binnenlanden van Bahia. Brazilie is zo enorm groot; recht en wet zijn voor de nauwelijks ontsloten binnenlanden vaak onbekende grootheden; het is er een free for all waar de rijkste (= de sterkste) het wint. Meestal. In 't geval van Tereza Batista en haar meester wint zij.
Het hele repertoire passeert de revu: machtsmisbruik, enorme rijkdom naast schrijnende armoede, kindermishandeling, uitbuiting in de meest groffe vorm. Onder dergelijke omstandigheden moet het kind Tereza wel over een groot reservoir aan kracht beschikken om te overleven, te overwinnen, en vooral, om niet immuun te worden voor liefde en menselijk kontakt. Amado gelooft in die kracht; en hij meent dat ze door ervaring levend gehouden kan en moet worden.
Ondanks het gevaar voor melodrama wordt 't verhaal geen moment cliché; de fighting spirit en bovenal de genadeloze schets van de totale sociale chaos — een vergelijking met recente dokumentaires laat zien hoé dicht deze verhalen bij de werkelijkheid staan — zorgen daarvoor.
Om bovendien de dramatische toon van dit deel wat te ontzenuwen volgt hierop de heldenzang van Tereza Batista's strijd tegen de pokken. Als bijzit van een modieuze jonge dokter trekt ze naar 't binnenland, waar pokken uitbreekt. De dokter is bij de eersten die vluchten. De gezondheidszorg is een en al korruptie en inefficiency; de mensen sterven als ratten. Tereza, verguisd door de nette bourgeoisie, blijft en leidt de hoeren in een heroise strijd tegen de ziekte. Als enigen houden zij de ziekenzorg draaiende. Dit vrij zakelijk vertelde verhaal laat zien hoe de mensen in de binnenlanden genadeloos aan hun lot en aan de korruptie (hetzelfde?) worden overgelaten door een overheid die zich totaal niet om hen bekommert.
Maar Omolu zorgt voor de zijnen; en de hoeren overleven het — Tereza zonder één litteken. De goden van dit typies Braziliaans makumba-geloof kiezen trouwens konsekwent de kant van het volk; logies want onder hen vinden ze hun aanbidders; hoeren, pooiers, zakkenrollers, peons en dergelijken, die dan tot ongekende grootheid uitgroeiden.

Het vierde verhaal, een romantiese liefdesgeschiedenis gezien vanuit de herinnering, is onkonventioneel omdat een taboe wordt doorbroken: het begint als Tereza's geliefde tijdens het vrijen een hartaanval krijgt en in haar armen sterft. Het kleinburgerlijk verguizen door de familie — die Tereza ziet als een profiteur — wordt venijnig herhaald door haar klassegenoten die haar als een konkurrent beschouwen.
Het laatste hoofdstuk is een juweeltje. Een plan tot modernisering annex sanering van de rosse buurt — plus verplicht verhuizen van de sloppenbewoners naar huurkazernes die eigendom zijn van een hoge ambtenaar — lokt in de stad Bahia een hoerenstaking uit. De overheid protesteert ertegen — nogal hypokriet na alle zedepreken — maar dat is geen wonder. De staking valt net op de dag dat een groot Amerikaans oorlogsschip de haven binnenloopt.
Het leger grijpt in om de onwillige hoeren tot werken te dwingen, wat uitloopt op een massale demonstratie, een ware volksopstand, waarin ook de makumba-goden aktief de zijde van het volk kiezen. Na alle vermoeienissen van de staking vindt Tereza als een echte heldin haar zeeman van hoofdstuk 1 weer terug. Happy end.

Inderdaad is 't een op luchtige toon geschreven boek, vol grapjes, sex en overdrijvingen, en een flitsende verteltrant. Maar de sociale bewogenheid van Jorge Amado, waarmee hij ook op 19-jarige leeftijd debuteerde, is nu, na 30 jaar niet weg, integendeel. Door de totale schets; niet alleen politiek maar ook plezier, niet alleen uitbuiting maar ook sex, niet alleen ekonomie maar ook liefde, weet hij aan te geven hoe de onrechtvaardigheid van de klassenmaatschappij ál ons doen en laten doordringt. Zijn personages wekken het vertrouwen in de enorme reserves van menselijkheid en verzetskracht die in het volk leven — en waarvan Tereza Batista natuurlijk het symbool is. En als zelfs de goden met hen zijn — wie zal hen dan weerstaan?
De lichtere verteltrant verhoogt de leesbaarheid zeker; het risiko ervan is echter wel, dat de lezer blijft steken in louter amusement en de serieuze ondertoon mist. Om dat tegen te gaan is het verhaal zo opgezet, dat je er zonder aktief nadenken geen touw aan vast kunt knopen. Je moet tussen de regels door lezen.
De hier beschreven vertaling is verschenen bij Avon Books als Bard book 34645 en is voor een redelijke prijs verkrijgbaar. De vertaling (uit 't Portugees) is van Barbara Shelby.

GRAWATA

Chance a disidi di no bai riba lista pa wak si PPA lo por haya e votonan ku PPA lo a perde si e a bai riba lista.

●

Despues di elekshon gobierno di DP-PPA ta bai aplika e proverbio:
Kanimi pa mi kanibo.
Si MEP kier drenta gobierno sentral PPA mester drenta gobierno insular.

●

- Na un kandela den Sokotoro nos bomberonan profeshonal ku ekipo ultra-moderno tabata presente den un minimo di tempo. Lastimamente nan no tabata sá unda pa konektá e slangnan . . .
- MEP-istanan sea alerta: Awo ku Holmo a rabia ela saka su "shotgun" foi bahul atrobe Kuidou ku boso stoplightnan!
- Parse ku ya kontaktonan a ser stablesí entre MAN i AVP. Kua ta e puntonan di igualdat entre e dos partidonan bo kier puntra?
Fasil tog: MAN ta MAN i AVP ta E-MAN!

●

Awo ku MAN a resusitá na Korsou, parse ku PIA tambe tin intenshon di hasié na Aruba.

●

Manera kada elekshon sa pasa, e aña aki tambe ta yen di "eendagsbloemen" ta floresé riba e listanan polítiko.
- Chibi a lubidá ku AVP ta un partido di E-MAN-nan?
- Si bo meskla gel ku blou e ta bira berde. Na Aruba só lo kontrario ta sosodé: Tabatatin berde i gel ku blou a sali for di dje . . .
- SIMAR no ta di akuerdo ku kunsamento di un kurso nobo di kleuterleidsters pa motibo ku e merkado ta yen kaba. Reakshon di a STAV di PPA: "Lidmaatschap opzeggen".
- Habitantenan di Dakota, Mahuma, Meiveld i Kanashito un parti a pasa un Karnaval inolvidable, grasias na La Linda i Something Special . . .
- Un integrante di AVP a puntra nos redakshon si nos ta konsiderá AVP un partido chikito pasobra den e analisashon den nos numero di januari nos no a menshoná AVP huntu ku MEP, PPA i RUBA. Ora bo ta chikito bo ta loko pa bira grandi, pero ora bo bira biew ta krim bo ta krim i no tin sirugía plastika pa yudabo . . .

●

Voor de tweede maal is geprobeerd de oplage van Skol i Komunidat weg te kopen. Daarom laten wij het artikel over Wongco hieronder voor de derde maal volgen. Om echter niet te veel ruimte in beslag te nemen, hebben we het artikel deze keer afgedrukt op microformaat en verkleind tot de stip hieronder. Wie het artikel wil lezen moet dus even onderstaande stip laten uitvergroten.

●

ABONNEMENT

Geachte lezer,
Als u zich wilt abonneren op Skol i Komunidat, vul dan onderstaand formulier in en stuur het zo snel mogelijk naar het volgende adres:

SKOL I KOMUNIDAT, REAMURSTRAAT 2, ORANJESTAD, ARUBA, NED. ANT.

Wij verzoeken u uw check samen met het formulier te versturen.
Ook kunt u het geld storten op onze bankrekening: A.B.N. nr. 31.47.886.

- ✂

JA. Ik wil mij abonneren op het maandblad Skol i Komunidat voor de prijs van:

☐ *Antillen:* *NAf. 12,50 per 10 nummers*
☐ *Nederland:* *NAf. 16,— per 10 nummers*
☐ *Overige landen:* *NAf. 17,— per 10 nummers*

(a.u.b. aankruisen wat op u van toepassing is).

NAAM: ....

ADRES: ....

....

Gelijktijdig ☐ *stuur ik een check*
☐ *stort ik het bedrag op uw bankrekening.*

Handtekening ....

ABONO

Kerido lektor,
Si bo ta interesá pa aboná riba e revista Skol i Komunidat, yena e formulario aki bou i mandé mas pronto posibel pa nos na e sigiente adres:

SKOL I KOMUNIDAT, REAMURSTRAAT 2, ORANJESTAD, ARUBA.

Nos ta suplikabo pa manda bo check huntu ku e formulario.
Tambe ta posibel pa depositá e suma riba nos kuenta bankario: A.B.N. nr. 31.47.886.

- ✂

Si, mi ta interesá pa aboná riba e revista Skol i Komunidat pa e prèis di:

☐ *Antiyas:* *NAf. 12,50 pa 10 numero*
☐ *Hulanda:* *NAf. 16,— pa 10 numero*
☐ *Otro paisnan:* *NAf. 17,— pa 10 numero*
(Por fabor, marke un x den loke ta aplikable pa bo).

NOMBER: ....

ADRES: ....

....

Adhuntu mi ta ☐ *manda un check*
☐ *depositá e suma riba boso kuenta bankario*

Firma ....